N°. 10. Donderdag 7 Maart 1907. 7de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een Algemeen Nederlandsch belang."

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, *bij vooruitbetaling*	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers.	„ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel.	f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels	„ 0.09
„ „ „ 1000 „	„ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente, **7a Heerengracht**, Den Haag.

Voor **Administratie** en **Verandering van Woonplaats** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **51 Verhulststraat.**

Voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG", **NIEUWE MOLSTRAAT 20**, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f5.— 'sjaars, (voor Indie en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* **toegezonden**

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

I Voorloopig bericht van de Afdeeling Breda en Omstreken:

In het laatst van Maart op nader aan te geven datum, zal de HoogEdelGeboren heer **Jhr. G. J. W. C. H. Graafland** oud Luitenant Kolonel O. I. L. voor de leden dezer afdeeling en introducées eene voordracht houden.

II. Van de afdeeling Nijmegen:

Gewone Jaarlijksche vergadering (Art. 8 H. R.) op **Maandag 11 Maart,** des avonds om **8 uur** in de Bestuurskamer van het **Nutsgebouw**. (Ingang **Broerstraat 9.)**

AGENDA:

a. Jaarverslag over 1906 (art. 8 H. R.)
b. Rekening en verantwoording over 1906 (zie art. 12 H. R.)
c. Verkiezing van Bestuursleden (art. 8. H. R.)
d. Benoeming eener commissie ter verifieering der rekening en verantwoording van den Penningmeester over het boekjaar 1907 (art. 12 H. R.)
e. Bespreking omtrent punten, die de afdeeling c q. op de Alg. Verg. wenscht behandeld te zien (art. 6 H. R. der Ver. ad. c.)
f. Rondvraag.

De Secretaris,
Jhr. E. VON BOSE.

III. Van de afdeeling Utrecht:

De Algemeene Vergadering der afdeeling Utrecht zal gehouden worden **21 Maart** 's avonds ten **8 ure** in het **gebouw Irene**, zaal No. 6.

Punten van behandeling:

a. Keuze van een bestuurslid, wegens aftreding volgens rooster.
b. Keuze van twee bestuursleden ter aanvulling.
c. Geen voorlezingen meer te houden, maar te trachten den handel van Oost en West-Indische kunstnijverheid te bevorderen.
d. De leden tot het nazien der rekening en verantwoording te kiezen, staande de algemeene Vergadering en niet meer een jaar te voren.
e. Rapport der commissie, belast met het nazien der Rekening over 1906.
f. Rondvraag.

Namens het Bestuur,
H. Kohlbrugge,
Secretaris.

IV. Omtrent de Afdeeling Zutfen:

Over de lezing door den heer Alb. C. Kruyt gehouden, deelt de Zutfensche Courant van 28 Februari, het volgende mede:

„Het is zeker niet bemoedigend voor de hier bestaande vereenigingen, dat haar spreekbeurten zoo slecht bezocht worden en het zal hoe langer hoe meer moeite gaan kosten om goede sprekers over te halen in Zutphen te komen lezen.

Daar trad nu voor de afdeeling Zutphen e.o. van „Oost en West" een bekend man op, de zendeling-leeraar Alb. C. Kruyt, met verlof hier te lande, die jaren lang werkzaam is geweest op Midden-Celebes, een spreker dus, van wien men iets uit eigen ervaring kon verwachten. En ondanks de gastvrijheid van „Oost en West" waren er hoogstens een vijf en twintig menschen; het onderwijzend personeel had vrijen toegang — we gelooven niet dat er iemand gebruik van heeft gemaakt.

Dit is niet zeer bemoedigend, want voor een deel moet dit slechte bezoek worden toegeschreven aan onverschilligheid. Want „dat men het wel uit de krant zal zien", gaat niet op in dezen; ons verslag kan niet meer geven dan enkele hoofdtrekken.

De spreker, die wat al te zeer gebonden was aan zijn geschreven tekst en die misschien wat snel las, om het ongezellig samenzijn niet te lang te laten duren, draagt uiterlijk weing de kenmerken van een verblijf in onze Oost. Maar wat hij mededeelde over den invloed van de zending op de maatschappij der inlanders getuigde wèl van lang meeleven met de inlanders.

In zijn inleiding stond spreker stil bij den godsdienstigen achtergrond, die bij tal van gewoonten, gebruiken en beleefdheidsvormen der Indonesiërs is te vinden. De kern van dien godsdienst is vereering van de zielen der afgestorvenen en daaruit vloeit voort de vrees om iets anders te doen dan de voorouders deden. Dit is de groote barrière die den vooruitgang der heidensche inlanders tegenhoudt. Worden zij nu Christenen, dan vervalt dat bezwaar, dan wordt het juk der voorouders afgeworpen en de inlanders aanvaarden het nieuwe als behoorende bij den nieuwen godsdienst. Het allereerst nemen zij dan de Europeesche kleeding aan.

Vandaar dat regeeringsmaatregelen, die vooruitgang beoogen, er bij de Christen-inlanders veel gemakkelijker ingaan. De Controleurs B. B. van de Minahassa verklaren dan ook, dat het aangenaam samenwerken is met de Christen-inlanders.

De zendeling wordt door hen beschouwd als den vervanger van den vroegeren priester en wordt — tegen zijn zin — herhaaldelijk gemengd in rechtskwesties en strijdvragen.

Maar ook indirect heeft de zending een grooten maatschappelijken invloed. Het is voor de jonge Christen-gemeente van het grootste belang dat zij bijeen blijft. Daarom bevordert de zending het aanleggen van sawahs (natte rijstvelden), de invoering van culturen, het oprichten van ambachtscholen.

De school, die ten doel heeft de liefde Gods aan te kweeken, bevordert tevens de maatschappelijke ontwikkeling. Voor dit laatste voelen de inlanders niets, maar ze sturen hun kinderen omdat ze voor den nieuwen godsdienst moeten leeren lezen. De zendingsschool is dan ook veel meer volksschool omdat zij den inlander landbouwer laat blijven, dan de gouvernementsschool, die wordt bezocht om een betrekking te krijgen en den inlander daardoor uit zijn sfeer rukt. Dat de zendingsscholen ook de meisjes onderricht is tevens van groot maatschappelijk belang.

Ook op de zedelijke verhoudingen bij de natuurvolken heeft de zending grooten invloed, want de Christen-inlander brengt een anderen geest in het geweten, in de publieke opinie dier volken. Zij gaan ook in de wetten iets zien, dat met den nieuwen godsdienst samenhangt. Hoe gemakkelijk wordt de Minahassa geregeerd!

Het koppensnellen en de heksenprocessen kan het gouvernement alleen met geweld onderdrukken, maar het Christendom verandert den bodem waarop die gebruiken berusten.

Met geringe middelen bereikt de zending soms meer dan de regeering met al haar macht.

De heer van Zijll de Jong, Voorzitter der Afdeeling, bracht den spreker dank voor zijn belangrijke voordracht."

KOLONIALE PRAATJES.

Waarom het Koloniaal Weekblad zich toch zoo heelemaal niets van de crisis aantrok vroeg ons laatst iemand, die blijkbaar niet afwist van de continuïteit, waarvan in de laatste jaren te afdoende bewijzen zijn geleverd, om ons niet met de meest volmaakte gemoedsrust een eventueele wisseling van het ministerie te doen tegemoet zien. Niet dat wij het niet zouden betreuren indien Mr. Fock nu weer moet heengaan, evenals we indertijd ongaarne den heer Idenburg zagen aftreden, daar trots de continuiteit zulk een wisseling toch eenige stoornis in den gang van zaken moet teweeg brengen, en men gaarne behoudt, waarvan men weet wat men er aan heeft, vooral wanneer die wetenschap ons de betrokkenen in een voor de koloniale idee gunstig licht voor oogen bracht, maar we gelooven dat de richtlijn onzer koloniale politiek thans voldoende is afgebakend, om alle vrees te verdrijven voor onhandig geëxperimenteer van een of ander onzer specialiteiten.

Wanneer we nu toch op de crisis komen, is dat omdat we niet kunnen nalaten op te merken, dat ze ons wel wat lang duurt, met het oog op de levensvraag voor Indië, waarover het oordeel der Staten-Generaal door den thans wellicht scheidenden minister Fock is ingeroepen.

De huidige toestand levert o. i. de ernstigste aanklacht op tegen het nog bestaande regime der absolute koloniale onmondigheid, waar tengevolge van een meeningsverschil over eene zuiver moederlandsche quaestie, de afdoening der levensquaestie voor Indië, zijne financieele mondigheid, waaraan tal van gewichtige en meest urgente belangen zijn vastgeknoopt, nu weer eenige weken minstens, die in het snelle leven, dat men thans in Azië leeft, meetellen, is verschoven.

Dat leven stelt zijne eischen, die geld kosten, hetwelk Indië met zijne talrijke hulpbronnen zich ongetwijfeld zal kunnen verschaffen maar nog te meer zich zal moeten verschaffen om den tijdgeest, die over de aziatische volkeren waart, bij te houden.

Den betrekkelijken stilstand in de ontwikkelingsgeschiedenis van Indië waarvan we thans uit economisch oogpunt beschouwd getuigen zijn, achten we in deze tijden een ernstig gevaar, en hoe eer de actie in dit opzicht aanvangt en met den stilstand wordt ge-

broken, door het non possumus geboden, dat een **kortzichtige financieele politiek aan Indië's bestuurderen** heeft gesteld, hoe eer we kunnen verwachten, dat de machtigste factor voor het voortbestaan van het nederlandsch-indisch rijk, de tevredenheid der bestuurde en geleide volkeren van Indië een duurzame **ontwikkeling aan dat rijk zal verzekeren.**

In den laatsten tijd wordt herhaaldelijk op Japan gewezen als de bron, waaruit voor de europeesche, niet-engelsche koloniën in Azië gevaren zouden kunnen voortvloeien en in de Nieuwe Cour * **vonden we** melding gemaakt van een artikel in de Deutsche Orient. Korrespondenz, waarin een samengaan wordt bepleit van Nederland, de Vereenigde Staten, Frankrijk en Duitschland, bepaaldelijk gericht tegen eventueele **tusschenkomst van Japan bij mogelijke** verwikkelingen in de betrokken landen.

Wij meenen deze nachtmerrie voor velen eens onder de oogen te moeten zien. Een japansche tusschenkomst als hier bedoeld zou voor de betrokken landen, zonder eigen leger en vloot, onvermijdelijk op een japansch protectoraat moeten uitloopen, en het voorbeeld der japansche kolonisatie op Formosa, waar eene reeds bloeiende industrie vervalt om aan het moederland de ruwe suiker voor zijne raffinaderijen te kunnen leveren, en van het japansch protectoraat over Korea, waar de beschermer alles aan zich getrokken heeft, **kan** niet nalaten elders de overtuiging te vestigen, dat men bij dergelijke wisseling van den wal in de sloot terecht zou komen.

Toen dan ook ten vorigen jare sprake was van een mogelijken verkoop of afstand van de Philippijnen door de Vereenigde Staten aan Japan, vond dit denkbeeld zijn heftigste bestrijders niet in zoogenaamd imperialistische kringen in de Unie, maar op de Philippijnen zelf, waar de door eeuwen van christelijk geloof ontstane verlichte kern der inheemsche bevolking niet onduidelijk te kennen gaf, dat zulk feit het sein zou geven tot een opstand, waarvan men op die eilanden de wedergade niet zou hebben gekend.

Moge het amerikaansche bestuur op de Philippijnen het er naar hebben gemaakt, dat het daar in vele kringen bepaaldelijk gehaat is, ook hier staat den lieden, die verder weten te zien, ten aanzien van **Japan, het non-tali-auxilio voor oogen, en is men dan** ook geneigd zich bij een amerikaansch protectoraat **over een eerlang autonoom philippijnsch rijk neer te** leggen, waardoor de philippijnsche belangen eindelijk naar behooren zullen kunnen worden behartigd, en aan het volk de tevredenheid zal worden verschaft, die het thans mist.

In Indië bestond en bestaat nog over het algemeen in de landen onder ons rechtstreeksch gezag geplaatst, zooals een Duitsch reiziger Dr. Wegener nog onlangs in de Kolnische Zeitung constateerde, de factor der tevredenheid onder de inlandsche **bevolking, maar gelijk gezegd, men leeft thans in een** Azië snel en het „'t kan verkeeren" van Brederoo zou ook daar niet uitgesloten zijn, wanneer geen rekening met den tijdgeest zou worden gehouden.

Geheel in dien geest zien we echter de afgebakende lijn onzer koloniale politiek b.v. thans gericht op meerdere deelneming der inlandsche elementen in de verschillende takken van bestuur enzoovoort.

Dat dit niet allen naar den zin moet zijn, is begrijpelijk, waar het eigenbelang, gebaat door de steeds meerdere vraag en het beperkte aanbod, van velen daardoor wordt geschaad of zich binnen perken ziet gesteld, die men tevoren niet had gekend.

Als onbewuste uiting van dit eigenbelang meenen **we dan ook de stemmen** moeten opvatten, die zich thans doen hooren om te waarschuwen tegen dezen nood**wendig te kiezen weg, welke naar wij meenen evenwel** thans voor allen, die in deze aangelegenheid hebben te beslissen vast staat.

Ten slotte willen we thans hier nog even melding maken van en de aandacht vestigen op een ingezonden stuk van Excelsior, voorkomende in **in ons vorig nummer en ook in de Nieuwe Courant van 19 Februari** ll., waarbij onder het gelukkig gekozen **motto** dat ook wij zoo dikwerf laten hooren: „Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang", adhaesie wordt gevraagd voor eene eerlang te houden koloniale tentoonstelling.

Moge dit denkbeeld bij velen weerklank vinden.

* Zie Perskroniek.

Pers-kroniek.

INHOUD: *Een Nederlandsch-Amerikaansch—Fransch—Duitsche Koloniale entente besproken in de* Deutsche Orient. Korrespondenz. — *De* Nieuwe Courant *over deze zonderlinge combinatie. — Een polemiek tusschen* Land en Volk *en de* Nieuwe Courant *over het voorschotten stelsel bij den inhuur van gronden voor de suikercultuur. — Een grappig uitknipsel: Curaçao, de analphabeten en 11 drukkerijen! — De Atjeh-correspondent der* Nieuwe Courant *over de quaestie Christoffel. — De heer W. F. Gramser Brinkman in* De Controleur *over het recht in Nederlandsch-Indië.*

De Deutsche Orient. Korrespondenz oppert in een uit Batavia gedagteekend artikel het plan van een samengaan tot behartiging der gemeenschappelijke politieke belangen in het Verre Oosten, van Nederland, de Vereenigde Staten, Frankrijk en Duitschland.

De bezittingen van deze Staten in Azië dreigt gevaar van de zijde der door de gebeurtenissen der laatste jaren in gisting gebrachte inlandsche bevolkingen. In Nederl.-Indië — zoo de berichtgever der Korrespondenz — openbaart zich het verhoogde zelfbewustzijn der inboorlingen tot dusver nog slechts in een trotseerenden passieven tegenstand, in onbeteekenende conflicten met de politie en met de tot nog toe met grooten eerbied bejegende Europeesche autoriteiten. Maar het gist er en het gaat op een ondergraving en vernietiging der Nederlandsche heerschappij aan.

Den inlanders nu zou het, aan hen zelf overgelaten, zoo goed als onmogelijk zijn hun zelfstandigheid te veroveren. Iets anders echter zou het zijn, wanneer zij op een tusschenkomst van Japan konden rekenen. Dan zou het lot van de Nederlandsche heerschappij in Indië binnen enkele weken bezegeld zijn.

De gevolgen, welke de vernietiging dier heerschappij op de politieke en economische verhoudingen van Europa en Amerika ten opzichte van Azië zou hebben, laten zich niet berekenen.

Gevaar dreigt even zoo goed voor de Vereenigde Staten, Frankrijk en Duitschland. Het ware daarom verstandig, indien de in hun gemeenschappelijke belangen bedreigde machten een overeenkomst troffen, welke „de bestaande politieke machtsverhoudingen in den Stillen Oceaan onaangetast latende, een gemeenschappelijk optreden der gemeenschappelijke verdediging van de bij de overeenkomst aangesloten mogendheden zou waarborgen, voor het geval, dat een van haar door een andere mogendheid met een aanval of met interventie werd bedreigd."

Zulk een „entente", louter defensief bedoeld zijnde, zou op geenerlei wijze ongerustheid bij andere staten of verbonden behoeven te wekken, vooral niet bij Engeland en Japan, die zoo dikwerf en zoo luide hebben te kennen gegeven, dat hun verbond slechts het behoud van den wereldvrede ten doel had.

Tot zoover de Orient. Korrespondenz.

„Of haar plan wenschelijk of voor verwezenlijking vatbaar is „merkt de Nieuwe Courant op", moet komen nà onderzoeken. Alleen willen wij verklaren, dat, al zijn wij ook voorstanders van overleg met Mogendheden in Azië, waardoor wederzijdsche belangen zouden worden bevorderd, wij ten eenemale afkeerig zoude zijn van elke alliantie of „entente", welke Nederland zou zou kunnen dwingen op een gegeven oogenblik een andere politiek ten opzichte onzer koloniën te voeren dan het wenschelijk acht. De richting, welke onze regeering ten opzichte der politiek in het Oosten in den laatsten tijd volgt is, naar ons voorkomt, juist. Wij zouden, gesteld die richting blijkt ook verder de juiste te zijn, in geen geval de kans willen loopen daarin wijziging te moeten brengen om aan de verplichtingen, door een algemeene bondgenootschappelijke politiek opgelegd, te voldoen.

Tevens teekenen wij verzet aan tegen de voorstelling der Korrespondenz als zou Ned.-Indië tengevolge van de gebeurtenissen in het Verre Oosten in gisting verkeeren. Dit is niet zoo. Ongetwijfeld hebben die gebeurtenissen op de gemoederen van velen indruk gemaakt en is er, vooralsnog op zeer bescheiden schaal, iets van een „ontwaken" te bemerken, welk verschijnsel de Indische regeering dan op verstandige wijze zoodanig behoort te leiden, dat de ontwikkeling en het welzijn des lands er door bevorderd worden.

Beslist onwaar is, zoo besluit het blad, dat zulk een gisting zich zou openbaren in passieven tegenstand bij de bevolking of in kleine conflicten met de politie en de autoriteiten. Van zulk een tegenstand, noch van dergelijke conflicten is ooit iets bemerkt. Waar dergelijke onzin in het opstel te vinden is, krijgt men het recht te betwijfelen of de steller, die zijn schrijven van Batavia dagteekent, daar inderdaad wel vertoeft."

* * *

Tusschen Land en Volk, het vrijzinnige democratische orgaan der residentie, en de Nieuwe Courant is een polemiek ontstaan over voorschotten bij **den inhuur van gronden voor de suikercultuur. Nu** had de Nieuwe Courant becijferd, dat het aan**tal voor de suikercultuur ingehuurde bouws 170.000 bouws bedroeg op welke vergissing het zusterorgaan** de aandacht vestigde. Het zijn er inderdaad slechts 117.000 met welk getal later de Nieuwe Courant dan ook verklaard accoord te gaan.

„Doch ook met dit cijfer, schrijft de Nieuwe Courant, zou dat der uit te betalen voorschotten, niet der uitbetaalde, zooals Land en Volk leest, toch nog bedragen *f* 4.680.000, en misschien kunnen rijzen tot 8 millioen, een som, die, met het oog op den grooten twijfel welke er bestaat of men die wel ooit zal terug krijgen en op de omstandigheid, dat de inlander daarmede niet geholpen zou zijn, omdat hij in minder dan geen tijd weer in dezelfde geldverlegenheid zou zitten, niet licht door de wetgevende macht zou worden toegestaan.

Nergens is door ons beweerd, dat alle grondbezitters zonder uitzondering hun sawah's anderhalf jaar vooruit verhuren, maar wat bij ons wel vaststaat is, dat als de regeering bekend maakt, dat zij genegen is om hen, die anders hun gronden aan den fabrikant zouden willen verhuren met 15 maanden vooruitbetaling, nu voorschotten te verleenen, allen zonder **onderscheid zullen verklaren dat voornemen te koesteren**, om aldus op een zeer gemakkelijke wijze aan geld te komen.

Maar niet alleen dat, ook personen, die volstrekt niet van plan zijn of waren te verhuren zullen verklaren dit wel te willen doen; door dat voorschot te nemen zullen zij toch door niets gebonden zijn. De Regeering zal, als zij aan hun voornemen tot verhuren geen gevolg geven, hen daartoe toch niet willen dwingen. Maar al wil de Regeering dit laatste natuurlijk niet, **daarin** schuilt toch een gevaar, dat niet te licht geteld moet worden.

Wanneer in een zekere streek voor het beoogde doel voorschotten zijn verleend, dan vinden allicht de hoofden dat hun eer en hun naam er mee gemoeid is, als de schuldenaars niet nakomen hetgeen zij beloofd hebben, namelijk aan den fabrikant te zullen verhuren, en dan zou kunnen gebeuren, wat nu gelukkig niet gebeurt, dat de landbouwers tot verhuren gedwongen worden.

Ook de opvatting van Land en Volk, dat aan de verlenging van den termijn van vooruitbetaling van 12 tot 15 maanden alleen ten grondslag ligt de bedoeling om den inlander in de laatste maanden van het jaar, als hij daaraan het meest behoefte heeft, aan geld te helpen, is niet geheel juist; hoofdreden is, dat hij om in zijn geldnood te voorzien zich wendt tot desagenooten, die voor zeer geringe prijzen den grond van hem inhuren, om dien op den door de wet goedgekeurden tijd, met een zoet winstje weer aan den fabrikant te verhuren. Door nu aan den ondernemer de gelegenheid te openen op denzelfden tijd, waarop inlandsche geldschieters gronden inhuren en betalen, de vooruitbetalingen te doen, brengt men die zoete winstjes uit den zak van den geldschieter in dien van den verhuurder.

De vraag op hoeveel maanden men den termijn van vooruitbetaling moet stellen, lost zich dus op in een andere vraag: hoeveel maanden te voren geven de inlandsche geldschieters vooruitbetaling? Doen zij dit 3 maanden te voren dan is er geen reden om den fabrikanten een langeren termijn toe te te staan; is die tijd echter 15 maanden, zooals nu het geval is, dan handelt men in het belang van den verhuurder ook de suikerondernemingen in de gelegenheid te stellen alsdan met de inlandsche geldschieters in concurrentie te treden.

Dit resultaat bereikt men niet, zoo besluit de Nieuwe Courant, door den termijn te stellen op 3 maanden, als 12 maanden te voren de gronden reeds in handen zijn gekomen van deze geldschieters."

* * *

Hoewel misschien niet precies op zijn plaats in deze rubriek, kunnen wij toch geen weerstand bieden om het volgende vermakelijke uitknipsel — wij vonden het in het Vaderland zonder **bron** vermelding — onopgemerkt voorbij te laten gaan.

Hier volgt het:

„In een van zijn bekende werken zegt de Fransche schrijver Volney: „Pour s'informer si un peuple est policé ou barbare, l'on peut se réduire à demander: A-t-il l'usage de l'imprimerie? a-t-il la liberté de la presse?"

Indien deze uitspraak in alle gevallen geldig is, dan moet Curaçao al bijzonder beschaafd zijn, want op een bevolking van ongeveer 32.000 zielen, waarvan zeker niet minder dan 23.000 analphabeten zijn, zijn, mag het bogen op het bezit van 11 drukkerijen of drukkerijtjes!"

Alsof een ambtenaarskolonie het zonder drukkerijen kan stellen!

* * *

In een der voortreffelijke Atjeh brieven welke de Nieuwe Courant publiceert, vinden wij eenige zeer verstandige opmerkingen over de quaestie Christoffel.

„De benijders van Christoffel, zoo schrijft de correspondent, werden pas wakker door de publicatie van het kon. besluit van 31 Juli 1906 no. 114 in de Javasche Courant van 25 September j.l. — ofschoon er **toen nog geen denken aan was, — gezien het groote aantal kapiteins boven formatie en op non-activiteit** — gevolg der ontbinding der boven verwachting vlug afgeloopen Bali-expeditie, — van de koninklijke machtiging gebruik te maken. Daartoe hebben weer zeer buitengewone voorvallen genoopt.

Zooals bekend is de radja van Gowa, zich weidsch **noemend Makulaasar Hoesin bin Idris Karaëng Lembang parang**, in den nacht van 19 op 20 October 1905, ondanks strenge bewaking door een sterke colonne onder Overste Van Loenen, **zijn paleis** in Djongaja ontvlucht. Gevolg een soort van drijfjacht, waarbij het telkens heette, dat hij „haast gepakt" was. Eenigen tijd vertoefden hij nog vrij rustig in Sawietto onder de hoede van den thans ook gesneuvelden La Sinrang. Maar dit duurde niet lang, omdat ook daar eindelijk de kompanie dreigde.

Op 3 Februari 1906 ontving overste Van Bennekom een bericht, afkomstig van Karaeng Lembangparang zelf, waarin hij meldde zich te bevinden ten huize van den aroe van Rappang en zich te komen melden. Toen echter een marechaussee-colone aanrukte, nam hij nog denzelfden avond de vlucht en sinds heeft niemand meer iets van zijn verblijfplaats kunnen vernemen, tenzij allerlei misleidende berichten, o.a. nog dat de radja reeds te Singapore zat. Dit, ondanks een gewikst bestuurs-ambtenaar als de controleur van **Afflen van Saemsfoort**, gesteund door verschillende

colonnes, maanden lang zijn beste krachten inspande.

Toen werd ten laatste luitenant Christoffel er op uitgezonden, met speciale opdracht van den gouverneur-generaal. Einde September vertrok hij van uit Paré-Paré, waar overste Swart was en er werd terstond gewerkt om hem — die geen Boegineesch verstond — te misleiden, even ijverig als tot dusver ieder ander, die iets omtrent den invloedrijken vluchteling wilde weten. Nog begin November wist men niets omtrent den Gowasche familie, doch sinds begon weer in het naar alle zijden verkende terrein de victorie. Medio November werd La Sinrang met gevolg in Sawietto overvallen; einde November had Christoffel zekerheid omtrent het verblijf van den Gowaschen radja — op zichzelf reeds een feit van groote beteekenis; op 21 December bleken de verkregen inlichtingen juist en werd in het Sidenrengsche gebergte, ten westen van Masepe de schuilplaats van den radja overvallen.

Dit laatste wapenfeit kostte helaas aan negentien getrouwen van Karaëng-Lembang parang het leven; ook aan zijn eigen zoon, die alles in de waagschaal stelde ter bescherming van zijn ouden vader. De naam van dien gesneuvelden zoon, La Ponggorisan, vervallen verklaard aroe van Aliëtta, behoort door ons met eerbied te worden genoemd; en zeer is het te betreuren, dat hij niet ongedeerd in Christoffels handen is gevallen. Ongetwijfeld zou hij met buitengewone onderscheiding zijn behandeld.

Dus was binnen drie maanden door luitenant Christoffel aan de opdracht van den gouverneur-generaal voldaan en wel aan een der moeielijkste die een officier met bescheiden middelen ooit heeft uitgevoerd. Heette het eerst, dat de gevangenneming van Karaëng Lembangparang niets om het lijf zou hebben, daar ze al zoo goed als afgesproken was tusschen overste Swart en..... den radja; nu deze door zijn zelfmoord of noodlottige vlucht, — nu eens niet in aanmerking genomen de tien maanden ellende en ontbering — dit dwaze praatje heeft ontzenuwd, heet het, dat Christoffel duur werkt.

Dit wil zeggen dat hij bij een handvol eerst afgejakkerde en lusteloos gemaakte mannen, eenige honderden guldens aan berichtgevers heeft gebruikt. Het ware te wenschen dat met zulke geringe geldelijke offers steeds dergelijke resultaten werden verkregen. Doch wie vermag uit te rekenen, hoeveel schade den lande wordt berokkend door onhandige lieden, die zelfs geen kans zien ooit een betrouwbaar bericht machtig te worden, daarom doelloos maanden achtereen rondsukkelen met colonnes en koelietreinen, die vaak verscheidene malen moeten worden geremplaceerd?

Een treurig licht valt nu op het karakter van sommige menschen, die men in beschaving en moraliteit te hoog zou wanen om wangunstig te worden, wanneer het zeldzame geval zich voordoet van een apprecieeren der verdiensten van een medemensch. Wij kunnen het dan ook niet billijken, dat ten aanzien van Christoffel inbreuk werd gemaakt op de usance: geen buitengewone promotie toe te kennen, zoolang er geen vacaturen zijn. Al zou het alleen maar zijn, om aan wangunst geen kans te geven zich te laten gelden onder het motto „militaire discipline".

Of de door Christoffel bereikte resultaten voor Zuid-Celebes van ingrijpend practisch gevolg zullen zijn? Dat zal geheel afhangen van een te rechter tijd gebruik maken van den gemaakten indruk. Juist als in het Telok-Semawésche. Evenmin als de verwijdering van toeangkoe Daoed en panglima Polèm met hun talrijke familieleden op zich zelf iets beteekende, zal zulks het geval zijn met het sneuvelen van Karaëng Lembang parang, wanneer later door onhandige politiek de bevolking tot wraakzucht wordt opgezweept. Daardoor verliest het beste werk op den duur alle waarde."

* * *

De heer W. F. Gramser Brinkman geeft in De Controleur zijn slotartikel over het „Recht in Ned.-Indië". Dat hij met den huidigen toestand niet tevreden is, weet men uit zijn vorige artikelen. De conclusie waartoe hij komt is deze:

„Ik zeide reeds dat de Indische wetgeving haast zestig jaren oud is. Dat die voor een groot gedeelte in het bizonder het eerste boek van het burgerlijk wetboek: „Van personen", niet meer past in het kader van den tegenwoordigen tijd, is van algemeene bekendheid, niet het minst bij het Hoog-Gerechtshof. Maar presidenten, vice-presidenten en leden van dat opper-rechterlijke college komen en gaan, zonder dat die gebrekkige wetgeving hun ook maar in het minst ter harte gaat. Immers, ware het anders, onze geheel onvolmaakte wetgeving, het non plus ultra der negentiende- en ook reeds van de twintigste eeuw, zou hun tot plicht hebben moeten stellen, hun kennis en ondervinding aan te wenden om de wetgeving meer in overeenstemming te doen brengen met de eischen des tijds en met de tegenwoordige toestanden.

Dat dit hun plicht is, kan het Hof niet onbekend wezen. Immers volgens artikel 157 van het reglement op de rechterlijke organisatie, is het Hof als opperste rechtbank o. m. belast met het toezicht op de bedeeling des rechts in Nederlandsch Indië, en met de zorg, dat die bedeeling behoorlijk en onvertogen plaats hebbe. Hoe, evenwel, kan de bedeeling behoorlijk en onvertogen plaats hebben, als de bestaande wetten zelf, op vele plaatsen, hiertegen beletsels zijn?

Met de wetenschap hiervan voor oogen, ligt het toch zeker wel op den weg van het Hof, te zorgen, dat de wet niet langer een beletsel blijve voor een behoorlijke en onvertogen rechtsbedeeling. Enkele veranderingen vonden nu en dan wel eens plaats, maar die zijn van zoo ondergeschikt belang, dat ze niet mogen mede tellen.

Zeker! „Lex dura, sed ita scripta". Al is de wet hard, zij staat zoo geschreven. Maar de wet moet op de hoogte van haar tijd blijven, terwijl de wetgever moet zorgen dat het geschreven recht in overeenstemming zij met het levende recht.

Wellicht zal van rechterlijke zijde ons worden tegengeworpen, dat het Hof al reeds zoo overladen is met werk, dat het geen tijd heeft, de wetten aan een herziening te onderwerpen. Zulk een argument kan niet gelden, want al ware het juist, het Hof zou onder zijn leiding de herziening kunnen doen ter hand nemen, door zich toe te voegen der zake meest kundige rechterlijke ambtenaren en leden van de balie. Of ligt dit soms niet op den weg van het Hof?

Dat dan de regeering tusschenbeide kome, evenals door haar vóór 1848, de wetgeving aan een speciale commissie werd opgedragen. Heusch! Opperbestuur in Nederland, heusch! regeering van Nederl. Indië, heusch! hoogere en lagere rechterlijke ambtenaren, er is periculum in mora."

Oost-Indische Berichten.

De heer van Geuns schrijft in het Soerabajasch Handelsblad over het opstootje te Barong bij Baron o. m. het volgende:

„Men vergunne ons enkele nabetrachtingen over het achteraf onbeduidend gebleken opstootje te Barong bij Baron. Zij zullen liggen op een ander terrein dan men verwachten zal. Want de geheime krachten, die Dermodjojo en zijn volgelingen tot hun krankzinnig verzet brachten, zullen wij ditmaal onbesproken laten. Wij zullen het niet hebben over het hadjigevaar, dat altijd weer als een soort van spook op het tooneel verschijnt en dat — niet meer is dan een spook, nl. iets onwezenlijks; ook niet over het goeroe- of santrigevaar, dat al even denkbeeldig is. In een land als Java, doorsneden van spoorwegen en telegraaf- of telefoonlijnen, kan geen fanatiek brandje uitbreken, of weinige uren later zijn er soldaten om het blusschingswerk ter hand te nemen. Ook den invloed van de suikerindustrie op de volksstemming zullen wij de vrijheid nemen als iets fantastisch op zij te schuiven. Onze nabetrachtingen zullen van erg nuchteren aard zijn en tot object hebben het gebeurde in den vroegen morgen van Dinsdag 29 Januari.

Naar de woning van den nog al tammen oproerling Dermodjojo begaven zich één assistent-resident, één controleur, één regent, twee wedono's één assistent-wedono plus cirka zestien oppassers en desahoofden. Dit twintigtal stond tegenover een veertigtal bijna uitsluitend met blanke wapens uitgeruste desa-lieden. (In het huis van Dermodjojo is maar één geweer gevonden). Welnu, wat zien we gebeuren? De bestuursambtenaren en hunne helpers lijden de volgende verliezen: 5 gedood en 11 gewond. Zegge 16 van de 20 buiten gevecht gesteld (officieele opgave). De controleur en de regent behooren tot de ongedeerd ontkomenen.

Van de kwaadwilligen sneuvelden 4 en raakten, voorzoover bekend, 6 gekwetst.

Dus 16 tegenover 10.

Deze cijfers bevredigen ons niet. Of liever: zij ergeren ons. Hoe is het mogelijk, zoo zouden wij willen vragen, dat onze bestuursambtenaren met hun helpers zoo'n ellendig figuur hebben kunnen slaan!

Verrast werden zij niet. Zij stapten het erf van Dermodjojo op, wetende dat in het huis kwaadwilligen waren. Zij hadden tijd en gelegenheid een soort van formatie aan te nemen, bijv. allen op één rij, de revolvers en sabels in de hand. Het schijnt echter dat niemand hieraan gedacht heeft. Allen stonden door elkaar heen; alleen de assistent-resident en de regent een weinig vooruitgetreden, rechts van de voliêre. De oproerlingen kwamen aanstormen, hakten een wedono in den hals, verwondden een assistent-wedono, sleepten een wedono het huis in, verwondden daarop den assistent-resident, enzoovoort, tot er ten slotte 5 dooden en 11 gewonden waren. Welk een smaad voor de onzen!

Het is, gelooven wij, Goethe die ergens gezegd heeft: „Der Mut lernt sich nicht, wie er sich nicht verlernt." Een cursus voor minder heldhaftige landgenooten zal dus geen baat brengen. Waar het niet in zit, daar wordt het niet in gebracht.

Men mag intusschen aannemen, dat de Europeesche en Inlandsche bestuursambtenaren zonder uitzondering gedaan hebben wat de omstandigheden vereischten. Volgens nader verstrekte gegevens van betrouwbare zijde, werd de controleur gescheiden van den assistent-resident, terwijl de regent midden tusschen de oproerlingen geraakte. Dat zulke zware verliezen werden geleden, moet blijkbaar geweten worden aan de oppassers, die evenals de uitgezette posten voor een deel op den loop gingen en de overigen in den steek lieten. De bestuursambtenaren gebrek aan moed te verwijten komt dus niet in ons op. Integendeel.

Maar wat wij hun wél verwijten, dat is het gebrek aan organisatie. Dit is iets typisch Indisch en tevens iets typisch ambtenaarlijks. Vooral het laatste. Als wij

verschijnen; wij, voor wie het bruine volkje als kinderen neerhurkt; wij, uitverkoren machthebbers, dragers van 't gezag en van mooie petten — dan zal dat wel voldoende zijn. Wanneer de blanke en bruine heeren zich op een minder hoog voetstuk hadden geplaatst, zou het pijnlijk échec, in zijn gevolgen zoo uiterst droevig — 80 procent dooden en gewonden! — zijn uitgebleven. Het was een licht karreweitje de krankzinnige volgelingen van den imaginairen radja uiteen te schieten. Men mag aannemen dat de bestuursambtenaren allen van revolvers voorzien waren; met hun zessen konden zij, om te beginnen, zoo'n 36 schoten lossen en daarna, na herlading, nog eens zooveel. Het was dus kinderwerk de onwilligen, die slechts blanke wapens tegenover de revolvers konden stellen, tot rede te brengen.

Er is een spreekwoord dat ons leert: Wie het gevaar zoekt, komt er in om. Is het niet of de heeren van B. B. het gevaar inderdaad gezocht hebben?

Valt er, zoo vragen wij ten slotte, uit het gebeurde geen les te trekken? In weinige jaren tijds hebben wij gehad opstootjes te Gedangan, bij Rambipoedji, Karangh Tengah en nu te Barong, dus over geheel Java. Feitelijk kunnen elk oogenblik de bestuursambtenaren geroepen worden om zulke uitbarstingen te onderdrukken. Zou het niet goed zijn als zij zich hierop een weinig voorbereidden; dat zij bijvoorbeeld het schieten met de revolver leerden? Dit vordert een vaardigheid die iemand niet aanwaait. En zou het ook niet aan te bevelen zijn, als de hoogere bestuursambtenaren hun ondergeschikten, vooral hunne meestal onbetrouwbare oppassers, gewenden aan een zekere eenheid van actie tegenover kwaadwilligen? Dergelijke oefeningen zouden, dunkt ons, niet overbodig zijn en behoeven niet noodzakelijk den teekenaar stof te leveren voor caricaturen."

De begrafenis van den wedono van Ngandjoek. Het lijk, zoo schrijft men aan het Soer. Handelsblad uit Ngandjoek, van onzen wedono, die in de desa Barong om het leven gekomen is, is ter aarde besteld. Groot was de deelneming in dit sterfgeval. De wedono werd gewaardeerd als een goed ambtenaar; hij was een deftige, vrij groote figuur, die den indruk maakte van disinctie en tevens van wilskracht. Geruimen tijd werd gewacht op de komst van den regent van Madioen, die den verslagene in den bloede bestaat.

Het lijk van den wedono was gedeponeerd in een ledikant, met witte linten en bloemen versierd. Door een groot getal Europeanen en Inlanders werd het stoffelijk overschot naar zijn laatste rustplaats geleid.

De stemming is hier nog gedrukt, maar gaandeweg keert de kalmte terug.

Het verplicht bijwonen van feesten in de kraton. Het is zeker tengevolge van de onlangs door den resident aan de landhuurders gerichte circulaire, waarin zij werden gewezen op hunne plichten tegenover den vorst, dat de opkomst dier heeren ten paleize, om den soesoehoenan officieel met de garebeg besar de obligatoire gelukwenschen aan te bieden, bijzonder groot was; grooter dan ik in jaren heb bijgewoond, schrijft de Solosche correspondent van de Locomotief. Waaruit dus is op te maken dat een kleine herinnering aan de bepalingen, vervat in het landhuur-reglement volstrekt niet ondienstig is. Het liep dan ook werkelijk te erg in den laatsten tijd! Waar het landhuur reglement den huurders of administrateurs de verplichting oplegt om bij feestelijke gelegenheden bij den soesoehoenan hunne opwachting te maken, daar moet aan het navolgen van die verplichting de hand gehouden worden, hoe onaangenaam het overigens ook moge zijn om tegen het keerkrings-middaguur in groot ornaat als een opgeprikte kapel stil te moeten blijven zitten, om de telken jare terugkeerende officieele toasten, gevolgd door kanongebulder en ratelend musketvuur met een glas madera te helpen bevestigen. Maar de soesoehoenan heeft gelijk, als hij eischt dat de landhuurders opkomen: van hem verwachten ze ook dat hij de gemaakte huurcontracten nakomt. Aan wien dus de schuld, als sommige heeren die nooit ter garebeg verschijnen, somtijds wat lang moeten wachten om hunne contracten verlengd te krijgen? En gesteld eens dat de soesoehoenan — die nauwkeurig bij elke garebeg weet, wie niet van zijne belangstelling doet blijken — het eens in zijn hoofd kreeg, om als hij een feest geeft die heeren, die zoo weinig notitie van hem nemen, eens geen invitatie te zenden! Dan zou er een kreet opgaan, en reclames regenen! Tot nog toe heeft de vorst zich echter nog niet van dergelijke répresaillemaatregelen bediend.

Lapawawooi's goederen. De Preanger Bode deelde mede dat de goederen van den vorst van Boni voor zoover ze niet door hem te Bandoeng zijn achter gehouden, naar Batavia worden terug gezonden om daar vermoedelijk ten zijnen bate te worden verkocht.

Misschien zal 't in het belang van den ouden vorst zijn gehandeld, meent het blad, wanneer die verkoop niet hier op Java, maar op Celebes geschiedt. Immers, dáár hebben de artikelen, omdat ze afkomstig zijn van een vorst, een zekere bijzondere waarde, die er hier niet aan toegekend wordt. Dáár zal waarschijnlijk prijs gesteld worden op dingen, die men hier het aankijken niet waard acht. En dat kan van merkbaren invloed zijn op de opbrengst.

De malariabestrijding op Madoera. Naar aan het Soer. Handelsbl. uit goede bron wordt medegedeeld, zal dr. Terburgh zich weder naar Madoera begeven, om een onderzoek in te stellen naar de werking van de maatregelen, een paar maanden geleden door hem getroffen, ter bestrijding van de malaria, die nog altijd op de Noordkust van Madoera slachtoffers maakt.

Zooals men weet, heeft genoemde geneesheer het grootsche plan opgevat om, na de overwinning der epidemie van het vorige jaar — dergelijke epidemieën voor de toekomst zoo mogelijk te keeren door een blijvende bestrijding der ziekte. Die maatregelen zouden, wilde men ze ten volle en goed toepassen, zooveel medici vereischen, dat er niet aan te denken viel; om echter toch in de aangewezen richting zooveel mogelijk voort te werken, moest een deel van het medisch werk aan leeken worden toevertrouwd. Het was zuiver „noodzaak", schreef Dr. Terburgh, welke tot dien maatregel dreef.

Van den beginne af hebben wij weinig vertrouwen gehad in geneeskundih onderzoek door de magangs, die door dokter djawa's voor het z. g. miltonderzoek werden opgeleid.

Thans evenwel vernemen wij van medische zijde, dan de verwachting omtrent de goede uitkomsten niet verwezenlijkt is. Het komt zelfs voor dat dokters djawa, na hun onderzoek van malarialijders, tot geheel onjuiste diagnoses komen; een Europeesch geneesheer kwam bij ongeveer 30 procent van een groot aantal door een dokter djawa onderzochte malarialijders, tot de conclusie, dat van een vergroote milt geen sprake was, en bij nog eens 30 procent, dat dit wel het geval was en wel juist bij hen, van wie de dokter djawa het omgekeerde had beweerd. Als dat nu al gebeurt met dokters djawa, die aan de magangs, les moeten geven, wat zal er dan van het onderzoek der magangs zelven terecht komen? Welke waarde is dan daaraan te hechten?

Wij vreezen dan ook, dat wanneer dr. Terburgh ditmaal van Madoera terug zal zijn gekomen, hij een illusie minder zal koesteren.

Verder vernamen wij, dat juist tengevolge van de wijze, waarop thans het onderzoek naar de zieken in de kampongs plaats heeft, ook de cijfers op de ziekenlijsten hoogst onbetrouwbaar zijn. Sommige personen komen vier, vijfmaal op een zelfden staat voor en daaraan is op het oogenblik heel weinig te doen.

Trouwens, de hooge ziekencijfers, welke wij nog bij herhaling van Madoera onder de oogen krijgen, behoeven volstrekt niet te leiden tot de gevolgtrekking, dat Madoera het koortsland bij uitnemendheid is. Tal van doktoren beweren, dat wanneer men hier aan den Grisseeschen weg een onderzoek instelde, even diepgaand en ernstig als op Madoera, procentcijfers zouden te voorschijn komen, heel wat hooger dan op Madoera na beëindiging der epidemie.

De koffie-misoogst. Het is weer misère over de geheele linie, van de Preanger tot aan Straat Bali; overal hebben de teere knoppen aan de koffieboomen het afgelegd tegen de stroomen uit den hoogen, die in de laatste helft van 1906 zijn neergekomen. Over de opgaven van de verschillende koffielanden hangt zoo iets als een sombere nevel; slechts hier en daar ontwaart men een lichtend puntje. (N. Soer. Crt.)

Eerlijk verdiend. De regent van Karanganjar, Raden Toemenggoeng Ario Tirto Koesoemo, die, luidens een telegram in de Javabode van gisteren, benoemd is tot officier in de orde van Oranje Nassau, heeft zich deze onderscheiding verworven door zijn krachtig streven tot bevordering van den landbouw der inlandsche bevolking in zijn ressort.

Van dezen energieken inlandschen hoofdambtenaar, die nog geen vier jaren zijne tegenwoordige functie bekleedt, is in de toekomst nog veel te verwachten. Ook voor de emigratie van Javanen uit het door hem bestuurd overbevolkt regentschap naar de Lampongsche districten, ijvert hij zeer. Het voornemen bestaat om dien regent met eenige mindere hoofden voor gouvernementsrekening naar de Lampongs te zenden, ten einde de plaatselijke toestanden aldaar te leeren kennen, ten einde na terugkomst zijne onderhoorigen, die tot emigreeren niet ongeneigd zijn, met meer kennis van zaken, omtrent hetgeen hun in den vreemde wacht, te kunnen inlichten.

Een moeielijke keuze. De benoeming van een inspecteur voor den arbeid ten behoeve van de ondernemingen der Oostkust van Sumatra, is nog steeds niet afgekomen, hoezeer men dit al eenigen tijd verwacht had.

De reden daarvan moet zijn, dat, terwijl de resident als de meest geschikte ambtenaar daarvoor de secretaris van zijn gewest, de heer S. van der Plas, heeft aanbevolen, men te Buitenzorg een der ambtenaren van de algemeene secretarie met minder diensttijd en minder aanspraken met dat baantje wil begiftigen.

Van andere zijde vernemen wij, dat de onlangs van buitenlandsch verlof teruggekeerde gewezen secretaris van het departement van justitie, Mr. H. K. J. van

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van

FRIEDA VON BULOW.

XXVI.

Zij werd doodsbleek. Dat wilde zij niet — nooit weder! Zij was het aan de nagedachtenis van George schuldig, die zij om haar liefde's wille verraden had Toen had zij zich schuldeloos gewaand — in gelukkige blindheid. Dat was voorbij!

En daarbij voelde zij een angst, een zwakheid — onbeschrijfelijk. Als door een onzichtbare macht voelde zij zich tot hem aangetrokken, in zijn armen!

Dat alles duurde slechts één oogenblik.

Hij zag hoe zij verbleekend achteruit week. Hij hoorde haar fluisteren:

„Neen, ach neen!.... dat niet,.... neen!"

Een ademloos stamelen was het, zonder beteekenis

Hij liet de armen zinken. Een diepe plooi vertoonde zich tusschen zijn wenkbrauwen.

„Zooals ge wilt", zeide hij koel, maakte een diepe buiging en ging de kamer uit.

Hij bleef tot den avond op Eybendorf en sprak met haar grootmama onderhoudend en zeer beminnelijk.

Met Maleen was hij niet meer alleen.

. . . .

Eenige weken later schreef Maleen aan Rainer aan het slot van een langen brief:

„En verbeeld je, Kromme is een dag bij ons op Eybendorf geweest. Hij was aardig en toch ernstig. Maar nu leeft hij in een zee van feestelijkheden. Iedereen wil den teruggekeerden Ulysses hooren en zien. Diners, lunchen bij voorname heeren, dat vult zijn dagen en halve nachten.

Ik geloof, dat zulk een eindeloos feestvieren nog afmattender voor hem moet zijn, dan de marschen door een woestijn. En hoe ledig van geest en moede van ziel moet het iemand maken!

Ons publiek heeft echter behoefte aan opwinding, en dat maakt het tot een moordlustig monster.

Hij wil een groot reisverhaal schrijven. Men is nu op eenmaal zoo enthousiast over hem, dat alle wegen voor hem geopend schijnen. Waarschijnlijk wordt hij nu toch nog jelui gouverneur.

Insahallah!"

. . . .

Krome had niet meer geschreven.

Een tijdlang wachtte Maleen den postbode in spanning. Daarna hoopte zij niet meer.

Treurig stemde haar het gevoel, dat zij hem verloren had.

Rainer aan Maleen.

Mungua. Hohe aan Zee. Augustus.

Lieve Maleen.

Nu is het huis gebouwd en ingericht, de bron gegraven, de tuin aangelegd.

Het land is een paradijs. Een frissche bergstroom komt van de Lima Mpoea en loopt door mijn tuin. Het water is 's morgens ijskoud. Zich daarin te baden is een onuitsprekelijk genot!

Je moest eens zien, wat hier zooal groeit: sinaasappelen, ananas, bananen, koffie, vanille, thee, cacao, suikerriet, katoen, en daarbij de meeste van onze Duitsche moesgroenten. Ik heb proeven genomen met zaadzendingen van Schmidt in Erfurt en die zijn ver boven mijn verwachtingen geslaagd. Er staat in mijn tuin nu al sla en radijs, boonen, linzen, aardappelen, tomaten en augurken.

Op het erf heb ik twintig kippen en dertig eenden. De kippen leggen flink, zoodat ik mij dagelijks de weelde van een paar versche eieren kan veroorloven.

Ongelukkig worden zij — de hoenders — veel gestolen, omdat men ze zoo moeilijk tellen kan. Dat gaat met de eenden veel beter. Die wandelen netjes op een rijtje achter elkander naar kooi. Elken avond tel ik ze, en als er één aan ontbreekt, dan houd ik den opzichter de waarde af van zijn posjo. Dat helpt. Sedert zij dat weten, raakt er zelden een zoek. Zij kijken elkander goed op de vingers, die zwartjes.

Je moest eens de hutten zien van de inlanders hier, hoe zij zich verschansen tegen de roofzuchtige bergstammen. Menigmaal is zulk een leemen woning omgeven door een labyrinth van holle wegen en doolgangen, waarin iemand die er niet precies den weg weet, nooit of te nimmer terecht komt. Ieder woont als in een door wallen omgeven kleine vesting. Het is heel omslachtig, maar die arme drommels kunnen zichzelf en hun beetje eigendom niet anders beschermen tegen hun buren. Zij zullen nu intusschen wel leeren, dat zij onder onze hoede veilig zijn.

Onlangs zag ik tot mijn verbazing in een dezer hutten een portret van Krome als wandversiering. Zij verklaarden op mijn navraag, dat dit de beeltenis was van den machtigsten der Duitschers, een geweldig krijger, die alles doodde wat zijne bevelen niet gehoorzaamde, doch groot maakte, wie zich terstond onderwierp. Dat is Krome's faam hier.

Deinse, zich voor die betrekking candidaat heeft gesteld, waardoor de beslissing voor de regeering nog moeilijker zou worden, daar deze ambtenaar in ancienniteit en ook volgens den laatstelijk door hem bekleeden rang, boven beide voornoemde ambtenaren staat.
(Javabode.)

Inlandsche handelsschool. Uit Padang schreef de correspondent der L o c.:

Een vooruitstrevende Maleier, met name radja Mankoeta, heeft ter plaatse eene handelsschool opgericht, waar Chineezen en Inlanders zich kunnen bekwamen in de Nederlandsche en Engelsche taal, handelscorrespondentie en Italiaansch boekhouden. Reeds hebben zich verscheidene leerlingen opgegeven den cursus te volgen, wel een bewijs dat er behoefte bestond aan dergelijke school.

Radja Mankoeta is evenwel niet gelukkig geweest met de keuze zijner onderwijzers. The English teacher can't speak his own language. althoogh he is an American, en 't zelfde moet worden gezegd van den Hollandschen onderwijzer die 't klein-ambtenaarsexamen niet eens heeft gedaan.

Als de Maleier nu niet wijs wordt, weten wij 't niet!

Het Suikersyndicaat. In de algemeene vergadering van het hoofdbestuur van het Syndicaat van suikerfabrikanten, aldus meldt men uit Soerabaija aan de L o c., is het nieuwe dagelijksch bestuur aldus samengesteld: S. C. Van Musschenbroek, voorzitter, Mr. C. W. baron Van Heeckeren en J. A. Ramondt, onder-voorzitters, L. Nieuwdorp en J. D. Kobus, leden.

De nieuwe voorzitter van het suikersyndicaat. In aansluiting aan het door ons uit de L o c o m o t i e f overgenomen bericht uit Soerabaja, betreffende de nieuwe samenstelling van het dagelijksch bestuur van het Algemeen Syndicaat van suikerfabrikanten op Java, worde nog medegedeeld, dat tot voorzitter van het hoofdbestuur, uit welks midden het dagelijksch bestuur gekozen wordt, met ingang van den 4en April a.s. benoemd is de resident van Pasoeroean, de heer G. J. P. de la Valette, die de suikerfabrikanten steeds zeer welgezind was.

De heer de la Valette, die sedert 1899 als resident fungeert en ruim 34 dienstjaren telt, heeft nog geen ontslag uit 's lands dienst gevraagd, doch reeds officieel medegedeeld, dat hij zijne benoeming als vervanger van den heer S. C. van Musschenbroek, administrateur van de in de afdeeling Pekalongan gelegen suikeronderneming Tjomal, heeft aangenomen.

Wij kunnen hieraan toevoegen, blijkens uit Semarang ontvangen bericht, dat de heer Mr. L. G. Castens, thans redacteur van de L o c o m o t i e f, tweede secretaris van het Algemeen syndicaat is geworden.
(Javabode.)

Rechtspraak op Madoera. Weinig deelen van onzen archipel zijn zoo stiefmoederlijk bedeeld met rechterlijke ambtenaren als Madoera in de beide laatste jaren, meldt het S o e r. H b l d.

Niet dat de formatie aanmerkelijk werd ingekrompen integendeel, maar de criminaliteit nam op in het oog vallende wijze toe, de zaken — vooral veediefstallen en moordzaken — stapelden zich voortdurend op en de landraadvoorzitters, bijna zonder uitzondering jonge, onervaren rechterlijke ambtenaren, zaten met de handen in het haar, werkten zich ziek, werden niet vervangen en het eind van het lied was natuurlijk ontzettende achterstand. Zoo zijn er landraden met ver over de 200 onafgedane crimineele zaken, tengevolge waarvan het aantal preventieve gevangenen op Madoera ver over de duizend loopt, met honderden die meer dan een jaar in voorloopige hechtenis hebben doorgebracht.

Het spreekt wel van zelf, dat de op Madoera bescheiden justitieele ambtenaren dien gang van zaken niet lijdelijk hebben aangezien, maar herhaaldelijk hulp hebben gevraagd, tijdelijke toevoeging van collegas en griffierspersoneel.

Het departement van justitie antwoordde op die verzoeken meestal niet eens — men moest immers weten, dat er overal rechterlijke ambtenaren te kort kwamen. De achterstand hoopte zich steeds meer op.

Toen seinde de resident van Madoera aan den directeur van justitie. N o n p o s s u m u s!, luidde het antwoord dat erg lang uitbleef. De achterstand hoopte zich hier en daar met 7 à 8 zaken per dag op!

Toen telegrafeerde de resident van Madoera aan den landvoogd. D a t hielp ten leste, en met spoed werden een drietal leden van raden van justitie, ervaren oudlandraadvoorzitters, die op Madoera hadden gewerkt, naar het eiland gezonden. J.l. Maandag waren reeds mr. Vreede, lid van den raad van justitie alhier en mr. Hijman van dien te Makassar, en Soemenep en Sampang in functie. Het snuggere departement van justitie heeft er echter niet voor gezorgd, dat voor de toegevoegde voorzitters tijdig griffierspersoneel werd aanweven; de aanwezige griffiers kunnen maar één heer dienen — dies zit de achterstandsvoorzitter stil. Op die leemte is er reeds dadelijk gewezen, toen de benoeming van de heeren mr. Vreede en Hijman afkwam, maar het departement van justitie gaf boe noch ba ten antwoord.

Resident Fokkens zal wel weer aan den gouverneur-generaal moeten telegrafeeren, om ook deze aangelegenheid afdoende geregeld te krijgen.

De assistent-resident Henny, die te Barong gewond werd, heeft zich, naar men aan het S o e r. H a n d e l s b l. schrijft, op kranige zijde geweerd. Toen in den morgen van Dinsdag de oproerlingen uit het huis van Dermodjojo stormden, ontstond een ontzettende verwarring met een gevecht van man tegen man. In dit gevecht „werd de heer Henny van den regent en den controleur gescheiden". Zoo luidt de uitdrukking van onzen briefschrijver; men zou het echter ook anders kunnen zeggen, in termen minder aangenaam voor controleur en regent. Hoe het zij, de heer Henny hield moedig stand tegen de groote overmacht. Hij en zijn volgelingen — het waren er slechts een paar — raakten gewond en moesten vluchten.

De heer Henny had nog twee schoten op zijn revolver, kon zich dus verdedigen en hield stand om met eigen lichaam de vlucht zijner minderen te dekken. Toen loste hij zijn twee laatste schoten, en om zich heen ziende, ontwaardde hij niemand der zijnen meer. Woest drongen een twaalftal zijner belagers naar voren. Zijn rechter pink werd weggeslagen, zijn rechter oor gedeeltelijk afgehouwen en hij kreeg een lanssteek in de buik. Toch wist de heer Henny zich door zijn aanvallers heen te slaan en vluchtte. In zijn vlucht ziet hij een oppasser handgemeen met een oproerling. Hij grijpt hem aan en werpt hem op den grond, het verdere aan den oppasser overlatende. De door vier lansen en twee klewanghouwen gewonde en door bloedverlies uitgeputte man kon nu niet ver meer loopen en moest de hulp zijner oppassers inroepen. Door den heer Henny moeten vier aanvallers zijn neergeschoten.

Inlandsch onderwijs. Zooals bekend, heeft de Regeering in aanmerking nemende dat het van Gouvernementswege gegeven Inlandsch onderwijs — ook na aanzienlijke uitbreiding — slechts aan een betrekkelijk klein deel der Inlandsche jeugd ten goede kan komen, het denkbeeld opgevat om zoo mogelijk op Java en Madoera een hoofdzakelijk van de Inlandsche gemeenten zelve uitgaand, voor zooveel noodig door het Gouvernement ook financieel ondersteund volksonderwijs in het leven te roepen. Alvorens eene meer algemeene verwezenlijking van dat denkbeeld aan de orde wordt gesteld zal nu eene proef worden genomen met de oprichting van Inlandsche gemeentescholen in bepaalde gedeelten van een viertal gewesten, nl. de Preanger Regentschappen, Cheribon, Kedoe en Kediri.

In verband met deze aangelegenheid is namens den Gouverneur Generaal het volgende onder de aandacht gebracht van de Hoofden van Gewestelijk Bestuur:

„Het behoeft geen betoog dat onder de in acht te nemen factoren, welke op het welslagen van het aangeduid plan van invloed zijn, eene voorname plaats wordt ingenomen door het vereischte, dat bij de uitvoering daarvan met groote stelselmatigheid worde te werk gegaan, en dat bepaaldelijk de maatregelen, welke beoogen de desascholen bij de bevolking ingang te doen vinden, door een leidende gedachte beheerscht worden.

Een uit dit oogpunt als zeer ernstig te beschouwen gevaar acht Zijne Excellentie hierin gelegen, dat wellicht de onderwerpelijke bemoeienissen der Regeering, — inzonderheid bij Regenten en andere Inlandsche hoofden, doch ook bij menig Europeesch ambtenaar — de meening zullen doen postvatten, dat het in de oogen der Regeering verdienstelijk en prijzenswaardig is om op eigen initiatief allerwegen in deze dessa schooltjes te stichten.

Vermits op grond van de ten deze reeds opgedane ondervinding met vrij groote zekerheid voorspeld kan worden, dat het bestaan van dergelijke schooltjes in het algemeen kortstondig zal zijn, en de bevolking tot die ervaring gekomen, later, wanneer de zaak door de Regeering ter hand wordt genomen, waarschijnlijk minder offervaardig tot dat doel zal worden bevonden, acht de Landvoogd het van het hoogste belang, dat dergelijk vooruitloopen op de verdere ontwikkeling van het vraagstuk worde voorkomen.

Het is dan ook de uitdrukkelijke wensch van Zijne Excellentie dat de ondergeschikte bestuursambtenaren door de Hoofden van Gew. Bestuur bepaaldelijk van pogingen in de hooger bedoelde richting worden teruggehouden. Zij behooren nochtans niet in gebreke te blijven hunnerzijds het mogelijke te doen tot instandhouding van hetgeen te dien aanzien in hun ressort reeds tot stand mocht zijn gebracht."

Tot zoover de circulaire.

Hierbij teekent het N i e u w s v. d. Dag aan:

„Dat een dergelijke waarschuwing volstrekt niet overbodig is te noemen in Indië, heeft destijds de geschiedenis met de Post-spaarbank geleerd. Ook bij de oprichting van die nieuwigheid „vatte de meening post dat het verdienstelijk en prijzenswaardig was" om deel te nemen aan die Gouvernements-instelling."

West-Indië.

Suriname. O n z e W e s t deelt het volgende mede, waaruit blijkt, dat men in de kolonie niet stil zit om nieuwe wegen te openen voor de productiviteit van het land:

„De firma C. Kersten & Co. heeft een proef ge-

Ik hoop nu maar, dat ik een tijd lang hier kan blijven en niet zoo spoedig weer afgecommandeerd word. Gewoonlijk heet het: afmarcheeren, juist als je zoover bent, dat je resultaat begint te zien van je werk [1]) Graaf Walton moet den Sultan van Zusen-Zoo gaan afstraffen, of een weerspannige stam tot rede brengen, of ergens in een uithoek een nieuw station aanleggen. Ik ben menigmaal dat bestendig heen en weer trekken en opnieuw beginnen hartelijk moede.

Wat den aankoop van land betreft, daarmee zal ik wachten, tot ik weer eens aan de kust ben. Dan zal ik het doen. Rijk zullen wij er niet van worden!

Rüdiger heeft mij geschreven over de sokken. Hij kon ze echter niet terstond doorzenden, omdat de post dadelijk weg ging en de sokken heelemaal op den bodem van een zijner koffers lagen. Hij is op Oekoefoelie geplaatst, en dat ligt van mijn tegenwoordige standplaats ongeveer zoo ver als Gibraltar van Königsberg — behalve, dat je de reis niet met een spoortrein kunt maken. De sokken, waarvoor ik onze goede grootmama wel zeer bedank, zullen dus nog wel een half jaartje op de hoofden van zwarte dragers heen en weer reizen, en als zij eindelijk behouden hier aankomen, ben ik misschien juist weer weg. C'est l'Afrique. Dat behoef je evenwel niet aan grootmama te zeggen.

Adieu. Ik val bijna om van vermoeidheid.

Je broer,

RAINER.

---

1) *Tout comme chez nous* bij het B. B.! Red.-Com.

Maleen aan Rainer.

Eybendorf, 4 December.

Liefste Rainer.

Wat ben ik blij, dat je pogen daarginds zoo goed gelukt. Ach, hoe gaarne zou ik bij je zijn, of in je plaats! De Mohamedanen hebben wel gelijk, dat zij Allah in hun dagelijksch gebed er voor danken, niet als vrouwen op de wereld gekomen te zijn.

Ik moet je iets vertellen in vertrouwen. Je vriend Derendorff, die thans weer uitgezonden wordt, is hier geweest — voor de derde maal — en heeft aanzoek om mij gedaan.

Het is mij zeer zwaar gevallen, hem af te wijzen, dat weet de lieve hemel! Want ik mag hem zeer gaarne, dien flinken, goeden, kranigen man met zijn groote rondborstigheid en dapperheid. En dan ook — mijn God, hoe heb ik, sinds ik hier ben, iedere vrouw benijd, die daar ginds aan de zijde van haar man mag werken! Dit lokt mij meer aan dan eenig ander, en Derendorff bood het mij!

Maar zie je, uit dergelijke overwegingen heb ik vroeger George ook genomen, en later voelde ik zoo duidelijk, dat ik verkeerd gedaan had. Ik ben een vrouw, die niet huwen mag, wanneer zij niet met haar gansche ziel liefheeft. Dat wist ik vroeger niet — nu wel. Want uit plichtsbesef liefhebben, kan ik niet, en nog minder uit plichtsbesef n i e t liefhebben. Ik weet niet, of andere vrouwen anders voelen.

Zoo ben ik met een treurig hart genoodzaakt geweest, den goeden Derendorff te laten trekken. Hij beviel mij zeer. In de geheele zaak heeft hij een fijne takt en veel echt gevoel getoond.

Hij zal er wel over spreken met je, als hij je ziet. Mij heeft hij beloofd, dat het aan onze vriendschap niets veranderen zal.

Heden kan ik niets meer schrijven. Ik ben een beetje treurig, maar toch ook wel een beetje blij, dat een man als Derendorff mij liefheeft.

God behoede je, mijn Rainer!

Je arme

MALEEN.

Rainer aan Maleen.

Mungua-Höhe. Maart.

Lieve Maleen,

Dat met Derendorff doet mij leed. Ik zou hem zeer gaarne tot zwager gehad hebben. En jij bent nu al drie en een kwart jaar alleen. Maar wat niet gaat, dat gaat nu eenmaal niet.

Ik ben heden recht verdrietig gestemd. Ik ben juist weer opgecommandeerd geworden. Pierre qui roule, n'amasse point de mousse!

En het begon nu juist goed te worden hier. Enfin, het is niet anders. Morgen maar weer op marsch!

Als je bij mij waart, zou het gouvernement mij misschien, uit consideratie voor jou, langer op de zelfde plaats laten. Dat kan echter niet, want je mag natuurlijk grootmama niet alleen laten. Maar later — Insahallah.

Ik moet eindigen.

In haast, je broer

RAINER.

(*Wordt vervolgd.*)

nomen met den uitvoer van copra, bereid uit kokosnoten van Coronie.

Zij liet verwerken 10.000 kokosnoten, waarvan verkregen werd ruim 1300 kilogram copra, welke verscheept werd naar Amsterdam.

De proef kostte de firma in 't geheel *f* 104.45, terwijl de copra opbracht *f* 369.33.

De netto winst bedroeg dus *f* 264.88.

Dit resultaat is zeker aanmoedigend.

Uit het voorgaande blijkt, dat de winst per kokosnoot bedroeg 2.65 cent, dat is meer dan men verkrijgt bij verkoop in Coronie. De algemeene waarde immers van een kokosnoot op Coronie is 2 cent. Daarvan gaat af 1/4 cent voor plukloon, zoodat de winst aldaar bedraagt 1 3/4 cent per noot.

Voor de copra werd te Amsterdam bedongen een prijs van 28 1/2 cent per kilogram, wat zeer hoog is. De laatste jaren was de gemiddelde prijs 20 cent per kilogram. Ook bij dien prijs blijft de verwerking van copra eeen winstgevende zaak voor Coronie.

De beoordeeling van de qualiteit van de verscheepte copra luidde zeer gunstig.

De aangewezen tijd voor de bereiding van copra schijnt te zijn de droge tijd. In den regentijd ondervindt men last van beschimmeling. Het is echter geen bezwaar om de noten die in den regentijd rijp worden, te bewaren tot den drogen tijd en ze dan te verwerken tot copra.

De firma Kersten heeft het voornemen in den komenden drogen tijd een grootere verscheping te doen. Voorloopig schijnt de zaak alleen van belang voor Coronie, daar dit het eenige district is, voor zoover ons bekend, waar de kokospalm op groote schaal is aangeplant.

De mogelijkheid is echter niet uitgesloten, dat ook anderen mededoen. De bewerking is heel eenvoudig. Copra toch is niets anders dan gedroogd vruchtvleesch van de kokosnoten. Ook het aantal boomen doet er niet toe. Twintig of dertig boomen zouden desnoods voldoende zijn.

Wel is het natuurlijk wenschelijk, om niet al te kleine partijtjes te verschepen. Men zou daarvoor in Europa moeilijk koopers kunnen vinden. Het eenvoudigst zou wel zijn, evenals met cacao geschiedt, dat het product door enkele personen in de kolonie wordt opgekocht en verscheept."

Hadden we het in ons vorig overzicht over de wenschelijkheid het bevolkingsvraagstuk voor deze kolonie ernstig aan te pakken, uit een betoog van de Surinamer blijkt, dat het daarbij noodig is toe te zien, dat geen undesirables in het land komen.

Genoemd blad meent dat thans velen uit Britsch West-Indië in Suriname komen, op wier komst men geen prijs stelt.

Onder hen toch bevinden zich ook tal van individuën, die door prostitutie aan den kost trachten te komen; anderer eerlijkheid is zeer verdacht. Weer anderen zouden wel nuttige leden der maatschappij kunnen worden, maar hetzij door ongeschiktheid, hetzij door gebrek aan zeker soort werk, kunnen zij niet in hun levensonderhoud voorzien, en vermeerderen alzoo het aantal paupers der kolonie, die waarlijk toch al arm genoeg is.

Vanwaar die kwaal?

Omdat, zegt het blad, wij veel te gemakkelijk zijn met de toelating van vreemdelingen in onze kolonie, en niet het voorbeeld der Engelschen en Amerikanen navolgen.

Wanneer vreemdelingen in Amerika of in de Engelsche West-Indiën voet aan wal willen zetten, moeten zij eene zekere som geld kunnen toonen, welke genoegzaam is om eenigen tijd in hun levensonderhoud te voorzien. Worden zij niet in het bezit van de vastgestelde som bevonden, dan mogen zij het schip, waarmede zij zijn aangekomen niet verlaten; het land blijft voor hen gesloten.

Deze maatregel zou, naar De Sur. meent, zeer nuttig ook voor onze kolonie werken.

Een practischen wenk lijkt ons de, in een ingezonden schrijven aan Onze West gegeven raad om in navolging van wat in engelsche en ook fransche en amerikaansche koloniën geschiedt een jaarlijksch boomfeest in te voeren, waarbij op één en denzelfden dag op verschillende plaatsen, elders veelal van de scholen uitgaande, boomen worden aangeplant.

Meergenoemd blad is begrijpelijker wijze minder goed te spreken over hetgeen door den heer Damsté over Suriname in de Indische Gids werd geschreven. Het liet zich als volgt daarover uit:

„In de Indische Gids is een zekere Dr. R. B. Damsté aan 't woord over Suriname. De man schijnt op een doorreis drie dagen de kolonie te hebben gezien, en is dus niet de meest bevoegde. Hij blijft dan ook zeer aan de oppervlakte, doch tracht gemis aan kennis te vergoeden door spotternij. Nu kunnen wij ons zeer goed voorstellen, dat een vreemdeling hier wordt getroffen door veel eigenaardigs, doch dat behoeft geen reden te zijn om de kolonie in zulk een bespottelijk en onverdiend daglicht te stellen als deze schrijver doet. Het zal toch wel niet waar zijn, wat de schrijver o. a. beweert, dat een „loket-neger" aan het postkantoor niet eens wist hoeveel 6 × 12 1/2 cent is. Het stuk wemelt van misplaatste aardigheden. Zoo bijv. de opmerking, dat de Surinaamsche negers de vergissing begaan zich te verbeelden menschen te zijn. Dergelijke geestigheden worden naar geestigheden."

Van Vreemde Koloniën.

De kokospalm. Nu men in de kolonie Suriname aan den vooravond schijnt te staan eener uitbreiding der kokos-cultuur, komt het ons voor het zijn nut kan hebben eens na te gaan, hoe men in andere koloniën dan de onze ook partij trekt van den zoo nuttigen boom.

Op het van den 4en tot den 8en September van het vorige jaar te Marseille gehouden fransch Koloniaal Congres had eene der gehouden voordrachten betrekking op „de kokospalm, de handel in copra en zijne gevolgen op de kokoscultuur in onze (de fransche) koloniën."

„Deze prachtige boom, waarvan de stammen dikwerf tot meer dan 25 voeten hoog reiken, is zonder tegenspraak de rijkste der gewassen en voert terecht den naam van koning der tropische flora," lezen we in het van die voordracht door de Dépêche Coloniale gegeven uittreksel, dat dan als volgt voortgaat:

„Geef den kokospalm water in zijn prille jeugd, en hij zal u uw heele leven lang voeden," zeggen de Singhaleezen.

„De kokospalm begint in het zevende jaar ongeveer vruchten te dragen en bereikt zijne volle productie na vijftien tot twintig jaren, waarna in het tijdperk van vijf en veertig tot zeventig of tachtig jaren, de productie allengs afneemt. De boom sterft dikwerf eerst op honderd tot honderd-twintig jarigen ouderdom.

„De kokospalm is de plant, waarvan de mensch het best partij heeft weten te trekken. Alle deelen van den boom worden benut voor een der verschillende doeleinden als: voedingsmiddelen, bouwmaterialen, artikelen voor huishoudelijk gebruik en voor de vischvangst, kleedingstukken, tot zelfs geneesmiddelen.

„Men zegt op Ceylon dat een man, die twaalf vruchtdragende kokospalmen en twee vruchtdragende broodboomen bezit, een onafhankelijk man is. Ferguson haalt zelfs, volgens sir Emerson Tennett in het Ceylon Handbook and Directory van 1889, het merkwaardig geval aan van een proces over het één-2520ste deel van tien kokosboomen.

„Wat nu de verschillende doeleinden betreft, waartoe de kokospalm zich leent kortelijks het volgende, ten eerste wat de vrucht betreft.

„De olie, in Europa eene der eerste grondstoffen voor de zeepbereiding, en voor de vervaardiging van enkele voedingsmiddelen, wordt in het land van herkomst gebezigd voor alles en nog wat, verlichting, bereiding van spijzen, in pomadevorm tegen het uitvallen van het haar, terwijl de Hindoe na zijn dagelijksch bad het lichaam met de olie, waaraan dikwerf sandelhoutpoeder wordt toegevoegd, inwrijft. Het na de uitpersing van de olie uit het vruchtvleesch verkregen residu wordt als meststof en ook wel als veevoeder gebruikt.

„Dit vruchtvleesch van de rijpe vrucht is de thans in groote hoeveelheden uit de koloniën in de tropen naar de europeesche markten uitgevoerde copra.

„Van de kokosvezels maakt men touwen, borstels, bezems, matrassen, vloerkleeden, en werk voor het kalfateren van schepen, terwijl nog omtrent het gedroogde vruchtvleesch valt te melden, dat dit in Duitschland, Oostenrijk, België, Nederland, de Vereenigde Staten, Engeland en Australië veel in de banketbakkerijen wordt gebruikt.

„De pit van de kokosnoot, die men in de tropen veel in de keuken voor de bereiding van verschillende spijzen benut, geeft voordat de vrucht rijp is een heerlijke room. In verschillende streken, zooals de Toeamotoe-eilanden en de Lakadiven, waar de inlanders zes tot zeven noten per dag en per hoofd gebruiken, maakt het vleesch van de kokosnoot het hoofdbestanddeel van de voeding uit.

„Wanneer op Ceylon de noot der soort King Cocoanut nagenoeg rijp is, neemt men er het water uit (in de tamilspraak yelle nis of bladerdauw geheeten) en biedt dit op de verschillende stations als verfrissching te koop aan, terwijl men uit de met water gemengde geraspte noot de melk verkrijgt, die in Engelsch-Indië veel wordt gebruikt.

„Tegen den tijd dat de ontkieming van de kokosnoot begint, vindt men daarin een zachte substantie, die onder den naam van kokos-appel voor de tafel zeer gezocht is.

„De in twee deelen gespleten bast der kokosnoot wordt gebruikt voor borstels van parketvloeren, terwijl de harde dop uitstekende brandstof oplevert en zulk een heldere vlam geeft dat zij bij plechtigheden daartoe wordt gebezigd. De vette, zachte kool die zij hierbij oplevert wordt bij het schilderen gebruikt. Overigens worden van den dop verschillende voorwerpen vervaardigd als lepels, maten, pijpen, ornamentschalen en zoo meer, terwijl hij zich ook tot de vervaardiging van dikwerf kunstig snijwerk leent.

„Voordat de bloemenscheede zich voor de vruchtzetting opent, trekt men er een suikerhoudend vocht uit, in Engelsch-Indië toddy, te Pondichéry, calloudoux, en op de Antillen sura geheeten, dat gebruikt wordt om te drinken en ook als gist dienst doet. Bij verdamping krijgt men hier eene soort suiker van, in Engelsch-Indië jaggery geheeten. De calloudoux fermenteert en levert dan den kokoswijn, waarvan men een uitstekenden alcohol trekt eene soort arak, waartoe op Ceylon benevens voor de suiker groote aanplantingen van kokospalmen zijn. Voorts wordt ook de kokosazijn benut, terwijl de uitgebloeide bloemen naar het schijnt verzachtend werken voor de borst.

„De jonge bladeren kunnen als veevoeder worden benut, terwijl de bladstelen goede bezems opleveren. De Singhaleezen gebruiken de bladeren ook voor hun schrijfpapier, terwijl men overigens hiervan matten, manden en hoeden vlecht, en op Ceylon de hutten met van deze bladeren vervaardigde kadjangs zijn gedekt. Het topeinde, de palmiet, wordt hetzij gekookt, hetzij in azijn of bij wijze van salade gegeten, en levert een uitnemende, fijne spijze op, waaraan velen zich kunnen te goed doen, daar zulk een topeinde van tien tot vijftien kilogrammen weegt en tot 75 centimeter lang kan zijn bij een omvang van 45 centimeter. De vezels aan het begin der bladeren dienen voor de vervaardiging van kleedingstukken voor zeelieden, van zeven en ook zeilen.

„Het hout van den kokosboom is, aan de open lucht blootgesteld, aan spoedig bederf onderhevig, maar houdt zich in zeewater goed. Het onderste gedeelte van oude stammen vooral geeft evenwel een uitstekende harde houtsoort, het zoogenaamde porcupine wood, dat voor de vervaardiging van lansschachten, stokken en voor mozaiekwerk dient. De wortels zijn diuretisch en worden dikwerf met succes tegen de koorts aangewend.

„Ten slotte valt nog op te merken dat de zeer jonge kokospalmen, nauw ontkiemd, in Engelsch-Indië met smaak worden genuttigd na in de asch te zijn gepiept of gekookt."

Zooals men uit het voorgaande ontwaren zal, zit er voor de menschen in het land van den kokospalm heel wat aan zoo'n boom; in de laatste jaren interesseert men zich evenwel ook in Europa zeer voor den kokospalm, met name voor zijn hoofdproduct, de copra, welke belangstelling steeds toenemende is sedert de uitvinding van het vegetaline, dat ten vorigen jare vooral, toen in Frankrijk de natuurboter schaarsch was, daar bepaaldelijk in een dringende behoefte voorzag.

De vervaardiging van deze Vegetaline-boter te Marseille vereischt thans reeds een jaarlijkschen aanvoer van 25000 tonnen copra dàarvoor alleen, terwijl het te voorzien is dat de vraag uit dien hoofde steeds zal toenemen, eene vraag, waaraan het feit, dat de kokosnoot in de landen van herkomst zelve gretige gebruikers vindt, eenige moeilijkheden in den weg moet stellen, zooals dan ook blijkt uit de omstandigheid dat de copra-uitvoeren slechts ongeveer het tiende deel uitmaken van de totale productie.

De invloed der uitvinding van het vegetaline op de copra-prijzen laat zich afleiden uit het feit, dat vóór die uitvinding en hare toepassing in 1897 te Marseille, de prijs ongeveer 30—31 franken per 100 kilogrammen bedroeg en sedert tot 50 franken per 100 kilogrammen is gestegen. Het Marseillaansch product vindt nu reeds zijn weg in Nieuw Caledonië, Voor- en Achter-Indië, China en Fransch West-Afrika, terwijl pogingen worden aangewend om het op Réunion, Madagaskar en in den Congo aan de markt te brengen, in de landen dus, die de grondstof voor deze industrie leverden.

Een visscherijschool op de Philippijnen. Voor 1907 is ongeveer een bedrag van 1 millioen gulden uitgetrokken voor openbare werken in deze amerikaansche kolonie. Niet minder dan 37 1/2 percent van dit bedrag of een som van 300.000 pesos zal besteed worden aan den, uit economisch oogpunt, betrekkelijk weinig heilspellenden aanbouw van nieuwe scholen waaraan op het oogenblik in de kolonie minder behoefte bestaat dan aan goede verkeerswegen voor den afvoer der producten. Onder genoemd bedrag van 300.000 pesos zien we evenwel eene som van 15.000 pesos uitgetrokken voor eene visscherijschool te Malabon, het voornaamste centrum der visscherij in de kolonie.

Verleden jaar werd reeds een bedrag van 9000 pesos besteed om een nieuw gebouw daar voor dit doeleinde op te trekken, terwijl het nu daartoe aangewezen crediet grootendeels zal strekken om het gebouw verder af te werken en in te richten benevens voor den aanleg van vischvijvers ten behoeve van experimenteele doeleinden ten aanzien van de vischteelt enzoovoort.

De school zal een groot aquarium bevatten, met levende exemplaren van de meeste vischsoorten van het Oosten daarin, een museum voor opgezette exemplaren, en als gezegd zullen zich daarbij vischvijvers bevinden voor practische proefnemingen.

Het ligt in de bedoeling een internaat in te stellen voor jongens van elders komende, opdat dezen den cursus zullen kunnen volgen en met het geleerde hun voordeel zullen kunnen doen in de plaatsen hunner inwoning.

Zou zoo iets om ook de jeugd te bereiken bij de reeds aangewezen middelen ter verbetering van de visscherij in onze koloniën geen aanbeveling verdienen?

Mevrouw Annie Besant en Engelsch-Indië. Mevrouw Annie Besant, de aangewezen opvolgster van den onlangs overleden kolonel Olcott en door jarenlang verblijf in Engelsch-Indië op de hoogte van de nooden der bevolking van dat reuzenrijk heeft zich door de Madras Mail laten uithooren over hare denkbeelden ten opzichte van de vraagstukken van den dag met name o. a. aangaande de houding van het Indisch Nationaal Congres.

Na te hebben opgemerkt dat zij het Congres allerminst wenschte af te breken, waar dit in Madras door toedoen van kolonel Olcott zijn oorsprong vond, sprak zij als volgt:

„De rede van den heer Dadabhai Naoroji was mij een diepe teleurstelling. Er werd niets nieuws daarin gezegd en er werden geen vaste lijnen aangegeven om daarlangs voort te werken. Engelsche democratische beginselen kunnen niet in Indië worden overgeplant daar Indië daartoe niet geschikt is. Een Rijksraad, waarin Indiërs hun land zouden vertegenwoordigen is een beter denkbeeld. Dan zou de onderkoning van Indië een prins van koninklijken bloede moeten zijn, met de Indische vorsten als een Raad van bestuur om hem vereend. Lord Minto is een braaf, uitstekend mensch, maar hij is nu slechts een hoofdcommies. Indië's loyauteit zou moeten warden gewekt door één van vorstelijken bloede. Het Congres tracht een vreemd stelsel in te voeren, maar dit zal niet in toepassing kunnen worden gebracht, daar Indië niet als b.v. Australië een land is voor democratische instellingen. De geest van Indië's verleden moet niet uit het oog verloren worden bij de voorstellen voor Indië's toekomst.

„Volksopvoeding is wat Indië in de eerste plaats noodig heeft, een opvoeding die de jonge Indiërs leert zich op beroepen toe te leggen, die het land zullen verrijken, instede naar een plaatsje te hunkeren op overvulde bureaux. Alle betrekkingen in gouvernements-dienst zouden overigens voor Indiërs moeten openstaan en Indië behoort een zelfbesturende natie te zijn en een deel van het groote rijk, naar welks Raad het zijne mannen zou moeten zenden. Maar de indische natie moet eerst nog worden gevormd door de publieke opinie te ontwikkelen. Dit kan het beste door de opvoeding verkregen worden. Den Nationalen Raad van Opvoeding, onlangs in Bengalen opgericht, acht ik een stap in de juiste richting, want politieke onafhankelijkheid kan niet worden g e g e v e n, men moet er in groeien en haar dan nemen."

Ten aanzien van Swadeshi en den boycot van uitheemsche goederen, merkte mevrouw Besant het volgende op:

„De boycot was gedurende zekeren tijd volkomen gerechtvaardigd als een politiek wapen, maar de poging om engelsche goederen geheel te weren is een misgreep, tenzij gij in staat zijt betere in het land zelf vervaardigde goederen tegen lageren prijs op de markt te brengen. Dat is den Indiërs op het oogenblik onmogelijk. Maar uit economisch oogpunt zou het Swadeshi-denkbeeld voor alle volkeren moeten gelden. Elke natie zou in de eigen behoeften behooren te voorzien. Engeland verkeert met het oog op een eventueelen oorlog in groot gevaar, daar toevoer van de noodige behoeften gemakkelijk door torpedobooten zou kunnen worden belet. Indië zou zijn grondstoffen niet moeten uitvoeren om die als fabrikaat wederom in te voeren. De moeilijkheid zit hem in dit opzicht in de inferieure goederen van Manchester, die niet lang meegaan maar zoo goedkoop zijn, dat men van de armsten niet kan verwachten, dat ze die niet zullen koopen. Van de indische vorsten behoorde het voorbeeld uit te gaan, zij vullen hunne huizen met goederen uit den vreemde."

INGEZONDEN.

Aan
de Redactie van Het Koloniaal Weekblad.

Beleefd wordt het volgende ter plaatsing aanboden. *f*

PANGOENSEN.

Landkolonie voor noodlijdende inlanders.

ONTVANGSTEN.

Saldo begin Nov. 1906	*f* 211.45
Gift van H. M. de Koningin	„ 150.—
id. J. D. H. te B.	„ 20.—
id. N. N. door Ds. R. te P.	„ 10.—
id. Mevr. Q. te A.	„ 25.—
id. A. C. te W.	„ 100.—
id. Onbekende Midden Java	„ 50.—
id. N. N. te Karimon Djawa	„ 10.—
Contributie Res. S. te W.	„ 10.—
id. G. v. W. te W.	„ 8.—
Kerstgift van U. te T.	„ 10.—
id. N. N. te Weltevreden	„ 10.—
Verkochte producten	„ 11.73½
	f 626.18½

Benevens allerlei kostelijke medicijnen en andere benoodigdheden voor mijne zieken van een lieve vriendin.

UITGAVEN.

Toespijzen (2 maanden)	*f* 40.—
Onkosten bevalling opgezetene	„ 1.—
Tjapings voor kinderen	„ —.86
Postzegels	„ 3.—
Petroleum	„ 2.17½
Bamboe, hout, welit, enz.	„ 13.41½
Werkloon opgezetenen en salarissen	„ 141.17½
Reiskosten zieken, armen en transp.goed.	„ 3.77
Keuken- en ander gereedschap	„ —.85
Een span karbouwen	„ 60.—
Drie stieren	„ 80.—
Muizenvallen	„ 1.60
Reparatie klok	„ 2.—
Matten	„ —.40
Kalk	„ —.65
Kloppers voor bibit	„ 10.80
Medicijnen	„ 5.50
Dakgoten	„ 2.50
Saldo 31 Dec. 1906	„ 256.51
	f 626.18½

„In 't nieuwe jaar een nieuwe hope!
Deez' aarde wordt nog altijd groen,
Straks zal de leeuwerik weer zingen,
De bloemengeur ten hemel dringen,
Heel de natuur ons juichen doen."

Gelukkig wie een levende hoop heeft. Wat men gewoonlijk met dien naam bestempelt bedriegt zoo dikwijls. Maar wie met mij dien Eénen kent, die het leven en de onverderfelijkheid heeft aan het licht gebracht, zal kunnen getuigen van een levende hoop, een hoop, die zeker tot vervulling komt. In die hoop wensch ik, met de geloovigen onder mijn volkje, uit een innig dankbaar hart, allen die ons zoo vriendelijk wel deden, een rijk gezegend nieuw jaar toe, in de eerste plaats onzen geliefden Koningin, die ons zoozeer verblijd heeft met een teeken van Harer Majesteits sympathie.

Met nieuwe hoop en nieuwen moed zijn we het nieuwe jaar ingetreden. De laatste dagen van December brachten wel wat schade en moeite door de stormen, maar toch was dit lang zoo erg niet als andere jaren. Ook toen een van mijn kinderen door een zeer vergiftige slang was gebeten, mochten we Gods vriendelijke hulp ervaren. Het meisje loopt nu weer gezond en wel rond.

Van de 236 personen, die hier in den loop van 't vorige jaar zijn geweest om geneeskundige hulp te ontvangen, zijn er vier overleden, en zijn er nog 159 aanwezig; hiervan zijn de meesten vaste opgezetenen.

Over 't algemeen zijn de opgezetenen volgzaam en tevreden zoodat ik op dat punt weinig moeite heb. En langzamerhand vormen zich meer helpers en helpsters uit het volk zelf. Zoo is de arbeid niet te vergeefsch, maar werpt daarentegen rijke vruchten af, en heb ik alle reden om dankbaar te zijn, dat ik dit werk mag doen; en dat er vriendelijke harten zijn, die mij door hunne geldelijke bijdragen daartoe in staat stellen. Dat ook zij rijke voldoening mogen smaken van 't geen ze voor deze armen opofferen!

Pangoengsen, Tajoe, Januari 1907.

M. JANSZ.

NAAMLIJST VAN LEDEN
toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" over de maand Februari 1907.

Heer C. L. van Balen,	Amsterdam	*f* 2.50	lid
„ G. I. Reerink,	Apeldoorn	1.50	„
Mej. A. C. Pan,	„	1,50	„
Heer H. Ekhart,	„	1.50	„
„ W. C. H. van Blitterswijk,	„	1.50	„
Mevr. de Wed. A. Romein, geb. Plaat,	„	1.50	„
Mej. A. J. M. ter Haar,	„	1.50	„
Heer L. Hansma,	„	1.50	„
„ W. G. Ruyssenaers,	„	1.50	„
Mevr. de Wed. N. G. van der Lee, geb. Kaup,	„	1.50	„
Heer J. J. van Burken,	„	1.50	„
„ C. L. Crinee Le Roi,	's-Gravenhage	2.50	„
„ L. J. H. Holle,	„	2.50	„
„ A. Pieters,	„	2.50	„
„ A. H. O. Prins,	„	2.50	„
„ N. J. van den Brandhof,	„	2.50	„
„ W. de Lange,	„	5.—	donn.
„ H. H. Slangen,	„	1.50	lid
„ J. J. Deggeler,	„		
„ P. J. Zurcher,	„	1.50	„
„ Ch. Beets,	Haarlem		
„ Mr. A. van der Elst,	Leiden	1.50	„
„ Prof. van Leersum,	„	3.—	„
„ Mr. de Loos,	„	1.50	„
„ Dr. P. Th. L. Kan,	„	1.50	„
„ A. H. Morren,	„	1.50	„
„ W. H. Ockers,	„	1.50	„
„ D. A. Kelder,	„	2.50	„
„ Mr. B. de Jong-Van Beek en Donk,	„	1.50	„
„ Dr. Hesseling,	„	1.50	„
„ Mr. Th. G. Huet,	„	2.50	„
Mej. Verheij van Wijk,	„	1.50	„
Heer H. van Rouveroy van Nieuwaal,	„	1.50	„
„ R. Eekhout,	„	1.50	„
„ A. de koster Jun.,	„	1.50	„
„ J. A. Leers,	„	1.50	„
„ J. Huijsman,	„	1.50	„
„ P. J. Gerke,	„	1.50	„
„ W. A. Piepers,	„	1.50	„
„ W. E. Scheurer,	„	1.50	„
„ A. M. G. Meertens,	„	1.50	„
„ W. J. P. Suringar,	„	1.50	„
„ W. van der Linde,	„	1.50	„
„ A. Voorneman,	Nijmegen	1.50	„
„ J. Mackenzie,	Paramaribo	2.50	„
„ F. A. Dijkstal,	Rotterdam	5.—	donn.
„ A. C. Currie,	Suriname	2.50	lid.
„ M. B. Hoogeveen,	Utrecht,	2.50	„
„ J. A. Blommestein,	„	1.50	„
„ H. M. Hoogland,	„	1.50	„

Errata: opgave over Januari jl. staat vermeld, Mej. S. Bouma Westerbaen, moet zijn, *de Heer* S. Bouma Westerbaen.

Leden die **verhuizen** worden verzocht hiervan aan den Administrateur, Verhulstraat 51, den Haag, **kennis te geven met vermelding zoowel van het oude als het nieuwe adres**

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

T ij d s c h r i f t voor het Binnenlandsch Bestuur. Januari 1907.

De z. g. Preanger Heerendienstregeling in de praktijk, door C. J. Hasselman. — Bevolkingsstatistiek, door J. van Aalst. — Padizaadselectie, door Servaas. — Priesterraden.

De Indische Gids. Maart 1907.

De werving van Europeanen voor het Indische leger, door D. J. Ruitenbach. — De rechtspraak over de inlandsche bevolking in het gouvernement Celebes en Onderhoorigheden en de residentie Timor (vervolg), door Mr. J. C. Kielstra. — Maleisch of Hollandsch in de kazerne? door J. Habbema. — Lepra en particulier initiatief, door door Dr. J. F. H. Kohlbrugge. — De uitkomsten van het welvaart-onderzoek. III. De veeteelt. — Het bevolken van Nieuw-Guinea met Javanen. — De Oetoemboewé-rivieren op Nieuw-Guinea. — Maandelijksche Revue van brochures, enz. door J. E. de Meyier. — Koloniale litteratuur. — Wetenschap en industrie. — Schetsen uit Ceylon, de reis naar boven. — Maandelijksche bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. Muller. — Financieel overzicht.

Eigen Haard, 2 Maart 1907.

Gorontalo, door J. P. (met afbeeldingen).

Weekblad voor Indië. 1907. No. 41.

Een Deensche geleerde over een beroemden Noor, door Dr. R. Broersma. — Vagabondages van een verlofganger, door F. P. H. Prick van Wely. — J. A. Velders † (met portret), door K. B. M. — Mevr. Alida Loman — Lütkemann (met portret). — Het sanatorium „Al Hayat" te Heloean in Egypte (met foto's). — Indische indrukken, door Carlo. — Enz.

De Indische Mercuur, 5 Maart 1907. No. 10.

De scheikundige bestanddeelen van het theeblad, door Dr. A. W. Nanninga. — Een woord over bemesting, door W. G. Leembruggen. — Excursie der leerlingen van de Ind. klasse der Rijkslandbouwschool te Wageningen. — Taxatie-oogst 1907 der particuliere koffielanden in Oost-Java en de Gouvernements-koffieoogst. — Jogjasche Landhuurders-vereeniging. — Het waterschap van de Woro. — Pepermuntolie en Menthol in Japan. — De vezel-agave. — Verslagen van Maatschappijen. — Enz.

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende ....

....

wonende te .... *wenscht*

donateur-trice / *lid* *te worden der Vereeniging* ***Oost en West*** *tegen een jaarlijksche contributie van f* ....

den .... 190 .....

Straat of gracht

.... Handteekening

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofdbestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Theresiastraat 8. Den Haag.

J. J. REESER
Meubeleering,
Behangerij, Stoffeerderij.
Piet Heinstraat 116. Elandstraat 76 en 85.
Telephoon 1740.

Restaurant KNAPPSTEIN
Vlamingstr. 15-17. Tel. 2479. Den Haag

Plats du Jour à 50 ct.
Diners à f 0.80, f 1.20 en f 2.—
A la Carte dagelijk tegen matige prijzen.
Van 1888 tot 1902 Chef-Kok, Rest. Riche, alhier.

NIEUW
Malthusianisme.
Damesdeskundige.
MEVROUW ADRIAAN
Regentesselaan 362,
einde halte lijn 5.
Consult dagelijks, Zondags op verzoek.

W. PAULUSSEN.
Drogist, SPUI 156a
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPSTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

A. BOERSMA, Horloger.
FREDERIKSTRAAT 28.

SPECIAAL ADRES voor **reparatiën** aan
Antique Uurwerken.
FRIESCHE STOELKLOKKEN
steeds voorradig.

H. v. DOOREN & Cie.
MODES.
DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

Huishoudkarntjes
worden met veel succes ook in de Koloniën gebruikt, zijn zeer geschikt voor het maken van versche karnemelk, slagroom en het klutsen van eieren. Aanbevelend,
Riviervischmarkt 9, den Haag.
Landbouwkantoor, M. J. SPRUYT.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.
MAGAZIJN van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN,
Huishoudelijke Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek Regentesselaan,
'S-GRAVENHAGE.

DAMES.
Bij ons zijn verkrijgbaar de echte *CAPSULES D'APIOL.* Prijs per flacon *f* 2.
„Sanitas", van Hogendorpstraat 5, Den Haag. — Teleph. 1026.

PILLULES Orientales

ter verkrijging van een fraaie Buste. Prijs *f* 2.— franco tegen toezending van *f* 2.10 Hoofd-Depôt „SANITAS", Van Hogendorpstraat 5, Den Haag. Te Amsterdam verkrijgbaar bij Van Rooijen, Utrechtschestr. 20. Te Rotterdam Van den Berg, Hoofdsteeg 19.

REPATRIEERENDEN!
en zij die **Pension houden** vinden steeds eene uitgezochte voorraad in alle soorten NIEUWE en GEBRUIKTE MEUBELEN, LAMPEN, SPIEGELS, KARPETTEN en verder alles wat tot eene inrichting noodig is.
Groot-Hertoginnelaan 103.
Dagelijks (ook des Zondags) geopend van **10—4 uur.**

ELITE SHOES
Maat- en Reparatie-Ateliers
Vos in Tuinstraat 4
tegenover „Hotel des Indes"

H. HESSELS & ZOON
Importeurs van
Amerikaansch Schoeisel
Schoeisel voor Indië
Piet Heinstraat 117

Mevr. HOGERHEIJDE,
VERLOSKUNDIGE,
Commelinstraat 2, AMSTERDAM
is dagelijks te cons. van 1—3, 6—10.

Mej. ERNESTINE DE MUNNICK,
te PARIJS,
stelt zich beschikbaar voor **alle** informatiën betreffende
Pensions, Kleeding, Bezichtiging der Stad,
enz. enz.
Zich te vervoegen Maison de Café
„BOUDAH"
Rue St. Honoré 390.

Brückel Mutzenbach,
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
'S-GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

TRANSVALIA.
Prins Hendrikstraat 74.
Extra voorraad Dienstbodenboezelaars,
Wollen Ondergoederen
ook in
ECHT JAEGER.

G. J. HEEMSKERK
OBRECHTSTRAAT 198 hoek REINKENSTRAAT.
Telephoon **3641.**

Van af heden verkrijgbaar de Koffie en Thee der **Firma de Wed VAN NELLE** te Rotterdam.

Koffieprijzen p. ½ K.G.	Theeprijzen p. ½ K.G.
Rood merk . . . 60 cts.	Gebroken N°. 1 f 1.50
Zwart „ . . . 54 „	Afternoon tea . „ 1.25
Groen „ . . . 52 „	Zuivere theëen „ 1.00
Paarsch „ . . . 50 „	„ „ „ 0.80
Ook verkrijgbaar	„ „ „ 0.65
Alex Meier Koffie	**Thueré Thee**
prijzen 57½, 67½, 80 ct.	f 1.50, 1.25, 1.00, 0.80

Aanbevelend, G. J. HEEMSKERK.

Firma Gebr. KALSE,
Vlamingstraat 41. Den Haag.
KANTOORBOEKHANDEL.
Specialiteit in Lederwaren.
KOFFERS. TASSCHEN.

Th. FRANKEN,
Confiseur, Patisier, Glacier,
Sumatrastraat 1g. bij het Kanaal,
'S-GRAVENHAGE.
Telefoon No. 1460.

De Goedkoope Winkel van
H. DE LA COURT.
[Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Hemsterhuisstraat 283.

Ch. F. RIJKEN & Co.
Vleugels, Pianino's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIEUWSTRAAT No. 26.

Nieuw-Malthusianisme.
Mevrouw VAN DAM
dagelijks te spreken van
10--4 en van **7--9** uur.
(Zondag op verzoek).
-:- Tollensstraat 106 -:-
Oudste en vertrouwdste adres van nieuwe Malthusiaansche middelen.
Inlichtingen en Brochure op aanvrage kosteloos

Nederlandsch-Indische Crediet- & Bankvereeniging
Hoofdkantoor AMSTERDAM, Keizersgracht 482.
DEPOSITO-RENTE.

Voor bedragen met 1 dag opzegging 3 pct.	Voor bedragen gedurende 6 maanden 4 pct.
„ „ gedurende 1 maand 5 „	„ „ „ 1 jaar 4 „
„ „ „ 3 maanden 4½ „	

Gelden op langen termijn gedeponeerd kunnen elken dag *tusschentijds* worden teruggevraagd, in welk geval correspondeerende renten vergoed worden.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA,
DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.
LUNCHEON ROOM.
Haagsche Beschuit.

Verschenen:
Indische planten en haar geneeskracht
DOOR
Mevrouw KLOPPENBURG—VERSTEEGH.
Prijs f 2.50.
Verkrijgbaar bij elken soliden Boekhandel en bij de Uitgevers
MASMAN & STROINK, Semarang.

AGUILAR'S Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
VRAAGT PRIJSCOURANT.
Hoofdkantoor Lange Poten 6, DEN HAAG. Telephoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia, B. DE BAS & Co.

A. KREIJMBORG & Co.
HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.
Huis van den Eersten Rang.
LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.
Modernste inrichting voor **Heeren-, Jongeheeren- en Kinderkleeding,** gemaakt en naar maat.
Aan de afdeeling Kleeding naar Maat zijn verbonden:
1 Professeur de Coupe en 10 Coupeurs met assistenten.
Coupe Système Americain
Uitrustingen voor de Indiën.
Uniformen, Gala- en Automobielkleeding, Ambtsgewaden; waterdichte stoffen voor Jacht- en Sportkleeding.
Parterre: Heerenkleeding;
1e Etage: Kleeding naar Maat; 2e Etage: Kinder- en Jongeheerenkleeding.